

Màster en Estudis de Dones, Gènere i Ciutadania

Treball de Fi de Màster

25/07/2016

Doble violència, doble victimització:

**Vivència i respostes de resistència de dones supervivents de la
violència masclista en el seu pas pel sistema judicial**

Autora: Maria Ginard Rodríguez

Tutora: Noelia Igareda González

Índex

---

1. Introducció	4
2. Marc teòric	8
2.1 Violència contra les dones, violència de gènere, violència masclista	8
2.1.1 Evolució del concepte	8
2.1.2 La violència masclista en les relacions sexo-afectives heterosexuales	11
2.2 Violència institucional i accés a la justícia	13
2.2.1 Violència institucional	13
2.2.2 Accés a la justícia	15
2.3 La violència masclista i el sistema penal	17
3. Metodologia	23
3.1 Objectius generals i específics	23
3.2 Marc metodològic	23
3.3 Disseny de la investigació	24
4. Anàlisi empírica	28
4.1 Possibles obstacles amb els que es troben les dones una vegada han denunciat	28
4.1.1 Contacte amb la policia	29
4.1.2 Contacte i rol dels advocats i advocades	30
4.1.3 Contacte i rol dels operadors judicials	32
4.1.4 Falta de diligència en les investigacions judicials	34
4.1.5 Inadequada informació sobre el procés	34
4.1.6 La revictimització o victimització secundària	36
4.1.7 Contacte amb l'entorn familiar/social	39

4.1.8 Contacte amb serveis públics	40
4.1.9 Trobar-se en situacions burocràtiques irregulars	41
4.1.10 La dificultat de compaginar un procés judicial amb la vida quotidiana	42
4.2 Respostes adoptades per les dones davant dels obstacles trobats	44
4.2.1 Posar queixes a diverses institucions amb competències	44
4.2.2 Moure's, informar-se, demanar assessorament i consell a diverses entitats i associacions	45
4.2.3 Buscar suport i ajuda de familiars i amistats	46
4.2.4 Donar una resposta directa i activa	46
4.3 Valoració i propostes de millora	49
5. Conclusions	52
6. Bibliografia	58
7. Annex	63

1. Introducció

La violència contra les dones continua sent un problema global que mata, llàstima i perjudica física, psicològica, sexual i econòmicament a milions de dones cada dia. Aquesta violència, que és una de les expressions més agressives del patriarcat, és una clara vulneració dels drets humans.

A l'ordre del dia ens trobem amb la violència masclista que pateixen les dones en l'àmbit d'una relació sexo-afectiva. Aquest tipus de violència patriarcal suposa una lacra social i estructural en la que actualment hi intervenen institucions legals i governamentals per tal d'eradicar-la. El problema, però, és que vivim en un sistema capitalista i patriarcal que afecta a tots els nivells i estructures de la societat provocant que espais que haurien d'actuar de forma coherent i donar una resposta justa a la realitat social no ho fan. D'aquesta manera, l'Estat i les seves autoritats, en tant que institucions immerses en aquest sistema, segueixen reproduint aquesta violència masclista directament – exercint violència física, psicològica o sexual – o indirectament – a través de discriminacions que comporten la prohibició del gaudi dels drets –, causant així la revictimització de les dones que decideixen acudir a aquestes institucions.

Lamentablement aquesta violència, que ha estat batejada amb el nom de “**violència institucional**”, afecta tots els àmbits de la intervenció professional i tots els nivells d'organització contra la violència masclista. Aquesta violència és una qüestió bastant més comú del que ens pensem i una de les seves conseqüències més greus és la vulneració dels drets de les dones que viuen o han viscut situacions de violència masclista en totes les seves formes i tipus.

En el meu cas, és important destacar que he pogut observar i detectar aquesta realitat i aquest tipus de violència, desconegut per gran part de la població, a través de la meua participació en **l'associació Hèlia**. Hèlia és una entitat que treballa donant suport a dones que han passat o estan passant per processos de violència masclista i les acompanyen física i emocionalment fins que aquestes aconseguen la plena reparació i recuperació del mal sofert. Vaig conèixer aquesta associació fa un any on primer hi vaig participar com a voluntària fent acompanyaments a dones que ho necessitessin (ja fos a la Ciutat de la Justícia, a serveis socials, a una visita amb les Advocades Assessoras, etc) i aquest any he tingut l'oportunitat de fer les pràctiques del màster amb elles. De la meua experiència en aquesta associació he pogut conèixer de primer mà l'experiència i vivència de les dones i el que ha suposat per a elles el seu pas pel sistema judicial.

Així doncs, després d'haver conegut aquestes dones em proposo acostar-me a la seva realitat, per tal de trencar amb els estigmes i prejudicis encara existents sobre les dones que han estat o estan immerses en una situació de violència en la (ex)parella i donar a conèixer la seva experiència una vegada van fer el valent pas de denunciar. Per fer-ho considero necessari, en la mesura del possible, oferir-los-hi un espai on puguin explicar la seva experiència i la seva història a partir de la seva pròpia veu, que tantes vegades ha estat callada i desvalorada per aquelles institucions i persones que més les haurien d'escoltar. L'aprofundiment en el coneixement d'aquestes realitats ha de servir com una eina per a aquestes dones i per a moviments socials i polítics crítics i feministes que comparteixin la voluntat de visibilitzar i reconèixer les experiències de les dones, així com donar a conèixer possibles demandes socials, les quals fins ara no han estat considerades per la societat com a prioritàries però que són necessàries de conèixer i reivindicar.

Respecte al mar epistemològic, serà d'aplicació transversal durant tot el treball el punt de vista de l'**epistemologia feminista**, que es caracteritzaria, entre d'altres coses, per exercir una forta oposició al positivisme clàssic que ha governat el coneixement científic dels últims segles i que sovint havia exclòs les dones dels esquemes en que es basava el coneixement social i biològic de la modernitat, eminentment burgesos, racistes i patriarcals. L'epistemologia feminista proposa entendre la ciència com a part d'una estructura social que també es veu afectada pels esquemes del sistema sexe-gènere i, per tant, reconeix aquests biaixos en la creació del coneixement i els relaciona amb d'altres visions de la ciència moderna com poden ser els factors de classe o de raça (Badia, 2013).

En la redacció del present treball aposto per una posició teòrica feminista, que parteixi del **coneixement situat** (Haraway, 1988) com a opció epistemològica que s'oposa a la suposada manca de motivació política i ideològica de les investigacions en ciències socials i que intenta superar el dogma de la separació emocional de la investigadora vers la seva investigació, així com de l'oposició "subjecte d'estudi" vers "objecte d'estudi", tenint en compte que la investigació sobre la vida de les dones feta per dones no pot ser mai neutra.

Pel que fa a la **contextualització**, el present treball d'investigació s'ha portat a terme a la província de Barcelona, per ser principalment el context i entorn més immediat amb el que em trobo. A més, l'associació Hèlia, a través de la qual he contactat amb les dones a entrevistar, té la seva seu a Sagrada Família i la majoria de dones usuàries viuen a Barcelona ciutat o a l'àrea metropolitana.

En el darrer any, segons dades estadístiques de la Generalitat de Catalunya, les oficines d'atenció a la víctima del delictes (OAVD) del Departament de Justícia han intervingut

en més de 6.000 casos de violència masclista en l'àmbit de la parella durant el 2015 (Unitat de Suport d'Atenció a la Víctima, 2014). Durant aquest any, aquesta violència s'ha cobrat la vida de 6 dones a Catalunya i cap d'elles havia denunciat prèviament. També segons dades de la mateixa font, en aquest darrer any s'han registrat a Catalunya 12.790 denúncies per violència masclista en l'àmbit de la (ex)parella i el nombre de víctimes ateses ascendeix a 13.081 (Unitat de Suport d'Atenció a la Víctima, 2014). Segons dades extretes de la primera Enquesta de Violència Masclista a Barcelona, elaborada per l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya l'any 2010, una de cada quatre dones residents a Barcelona ha estat objecte d'agressions masclistes greus al llarg de la seva vida (Generalitat de Catalunya, 2010); dada realment preocupant que indica el greu problema social i de salut pública que encara representa la violència masclista a la nostra ciutat. Per últim, cal remarcar que es desconeix l'abast real de la violència masclista a la nostra ciutat ja que no es pot quantificar per la gran majoria de casos que resten invisibilitzats, ja sigui per manca de dades unificades amb les entitats del tercer sector social, com per totes aquelles dones que viuen aquesta situació i encara no han fet el pas de denunciar o demanar ajuda.

Finalment, pel que fa a l'**estructura del present treball d'investigació**, aquest es divideix en els següents apartats: el primer capítol conté el marc teòric on es defineixen diversos conceptes a tenir en compte com són violència masclista o violència institucional i es presenten diversos estudis que han tractat la violència masclista en relacions de parella i el pas pel sistema judicial penal. En el següent apartat es presenten els objectius general i específics i la metodologia utilitzada. A continuació, en l'anàlisi empírica, es fa un buidatge de la informació obtinguda i es presenta l'anàlisi dels resultats. Finalment, de l'anàlisi realitzada s'extreuen una sèrie de conclusions que són exposades en l'últim apartat.

2. Marc Teòric

2.1 Violència contra les dones, violència de gènere, violència masclista

2.1.1 Evolució del concepte

La violència contra les dones ha constituït des de sempre una lacra social però no ha sigut fins fa poc que s'ha començat a tractar per part de les institucions com un problema social i estructural que ha de ser eradicat. Fins fa poc més d'un segle el concepte de "violència de gènere" no gaudia de cap referència específica ni cap definició concreta en els textos internacionals; no va ser fins ben arribat els anys 90 que es començà a consolidar un concepte sobre què era i què suposava aquest tipus de violència.

En l'àmbit internacional es pot destacar la Declaració de Nacions Unides sobre l'eliminació de la violència contra la dona del 1993 que reconeix aquest tipus de violència tenint en compte la qüestió del gènere i l'existència d'un sistema on la dona es troba en una situació de subordinació respecte a l'home. Així doncs, l'Assemblea General reconeix que:

“La violencia contra la mujer constituye una manifestación de relaciones de poder históricamente desiguales entre el hombre y la mujer, que han conducido a la dominación de la mujer y a la discriminación en su contra por parte del hombre e impedido el adelanto pleno de la mujer, y que la violencia contra la mujer es uno de los mecanismos sociales fundamentales por los que se fuerza a

la mujer a una situación de subordinación respecto del hombre “ (Nacions Unides, 1993).¹

Aquesta resolució s’ha d’entendre tenint en compte les influències i el treball que prèviament ja s’havia portat a terme per part de la Convenció sobre l’eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona (o CEDAW, que són les sigles en anglès) i per la Conferència Mundial per als Drets Humans celebrada a Viena al 1993.

Aquests reconeixements suposen un gran pas en la interpretació de la violència contra les dones ja que amb paraules de María Luisa Maqueda Abreu (2006):

“se trata de una variable teórica esencial para comprender que no es la diferencia entre sexos la razón del antagonismo, que no nos hallamos ante una forma de violencia individual que se ejerce en el ámbito familiar o de pareja por quien ostenta una posición de superioridad física (hombre) sobre el sexo más débil (mujer), sino que es consecuencia de una situación de discriminación intemporal que tiene su origen en una estructura social de naturaleza patriarcal” (Maqueda, 2006: 2).

En l’àmbit estatal cal destacar els avanços a partir del 2004 amb l’aplicació i posada en marxa de la Llei espanyola 1/2004, del 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere (o també anomenada la Llei integral de 2004) que en l’Exposició de Motius afirma que “la violencia de género no es un problema que afecte al ámbito privado”² i presenta aquesta com una violència que s’exerceix contra les dones per la seva condició de dones: “Se trata de una violencia que se dirige sobre

---

¹ Declaración sobre la eliminación de la violencia contra la mujer. Resolución de la Asamblea General 48/104 del 20 de diciembre de 1993.

² Exposició de Motius. Llei orgànica, 1/2004, del 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral Contra la Violència de Gènere

las mujeres por el hecho mismo de serlo, por ser consideradas, por sus agresores, carentes de los derechos mínimos de libertad, respeto y capacidad de decisión”³. Tot i aquesta ambiciosa definició, la llei estatal acaba utilitzant aquesta noció per referir-se exclusivament a la violència que es dona en les relacions afectives (Rodríguez i Bodelón, 2015). D’aquesta manera acaba sent més restrictiva que les definicions proposades en l’àmbit internacional que s’han esmentat anteriorment.

Pel que fa a l’àmbit autonòmic, la Llei catalana 5/2008, del 24 d’abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista presenta una definició més ampla d’aquest concepte i parla de “violència masclista” per referir-se a:

“La violència que s’exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d’un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l’àmbit públic com en el privat”⁴.

Tenint en compte aquesta definició, serà aquest concepte, “violència masclista”, el que utilitzaré al llarg de la redacció del treball d’investigació per referir-me a la violència que pateixen les dones en el context de les relacions interpersonals afectives. Sent conscient que aquest concepte va més enllà de la violència en l’àmbit de la (ex) parella i que aquest s’utilitza per referir-se “a las violencias contra las mujeres que tienen su origen en las relaciones patriarcales y/o basadas en la desigualdad de género” (Rodríguez i Bodelón, 2015: 108), acotaré el meu concepte a “violència masclista en

---

³ Exposició de Motius. Llei orgànica, 1/2004, del 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral Contra la Violència de Gènere

⁴ Article 3. a). Llei 5/2008, del 24 d’abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista

l'àmbit de les relacions sexo-afectives o en l'àmbit de la (ex) parella heterosexual". També m'agradaria deixar aquí constància de que quan parli de les dones que han passat per una situació de violència masclista en l'àmbit d'una relació sexo-afectiva em referiré a elles com a supervivents i no com a víctimes. D'aquesta manera es ressalta "su capacidad de superación, de resiliencia, que son mujeres valientes, fuertes y con coraje" (González, 2015) i és una de les millors estratègies per centrar el focus en elles i no en els agressors.

2.1.2 La violència masclista en les relacions sexo-afectives heterosexuals

Quan parlem de violència masclista cal tenir en compte, primer de tot, que aquesta no és només una violència física sinó que és una manifestació de relacions de poder desiguals històrica i culturalment establertes entre homes i dones. El segon és que aquesta violència té el seu origen "en pautas culturales, prácticas y representaciones que construyen los cuerpos de una manera muy determinada inscribiendo en ellos unas determinadas significaciones culturales y sociales" (Plaza, 2007: 134). Per últim, en aquesta construcció social s'ha de tenir en compte la interseccionalitat. Aquest concepte planteja que el gènere, la raça, la sexualitat, l'edat i la classe social, entre d'altres, són categories o estructures de poder intersectades i que les opressions (i privilegis) que produeixen són viscudes de forma simultània i per tant s'han d'estudiar de forma relacional (Rodó, 2013). Aquests diversos eixos fan que cada individu visqui la desigualtat d'una manera única i qualitativament diferent i, per tant, l'experiència de cada un no és la suma de les opressions sinó una intersecció concreta que comporta discriminacions i violències específiques. Així doncs, no podem descontextualitzar ni separar analítica i políticament la constitució del gènere de "la constitución de clase,

raza, etnia y otros ejes de relaciones de poder que conforman la “identidad” y hacen que la noción concreta de identidad sea errónea” (Butler, 2007: 51).

En l'àmbit de relacions sexo-afectives heterosexuales, cal tenir en compte que la violència masclista contra les dones que ocorre en una relació de (ex)parella no només suposa una ruptura de la confiança a nivell personal, de la relació, sinó també a nivell “existencial y social” (Creazzo i Palidda, 2012: 297). Aquestes, de la mateixa manera que en la definició més àmplia de violència masclista, s'han d'entendre com a violències sexuades, és a dir, “que están profundamente signadas por la pertenencia de género” (Creazzo i Palidda, 2012: 298). Així, a l'hora d'abordar aquest tipus de violència en la justícia, és indispensable el reconeixement de que es tracta de delictes amb especificitats pròpies ja que “las relaciones de intimidad y las violencias que suceden en su interior están inmersas en un marco social, cultural e institucional específico, que debe ser tenido en cuenta” (Creazzo i Palidda, 2012: 299).

A mode de conclusió, cal recordar que la violència masclista és entesa com una forma de discriminació contra les dones però aquesta discriminació s'ha de veure com una subordinació social (Barrère, 2008 citat a Bodelón, 2014). Per comprendre bé aquesta especificitat s'han de tenir en compte tres elements: en primer lloc entendre que la violència és una manifestació d'una discriminació social, d'una estructura social desigual i opressiva contra les dones; en segon lloc parar esment que aquesta violència pot manifestar-se de formes varies, tot i ser un fenomen únic; i, per últim, tenir present que les intervencions jurídiques, sobretot les de l'àmbit penal, poden incloure pràctiques de violència institucional, és a dir, que l'Estat mateix pot produir i reproduir violència cap a les dones (Bodelón, 2014). Aquest últim tipus de violència serà la que s'explicarà a continuació.

2.2 Violència institucional i accés a la justícia

2.2.1 Violència institucional

Encara avui dia les estructures de l'Estat s'organitzen sota una lògica androcèntrica i patriarcal, “siendo espacios masculinos basados en el ejercicio del poder piramidal” (Bertomeu, 2011: 1). Aquest caràcter androcèntric permanent en les institucions actuals comporta una gran incapacitat per reformar-se i adaptar-se a les noves realitats socials. Aquesta manca de capacitat per estar a l'alçada i donar respostes efectives als problemes que es donen en la realitat social actual comporta que aquests no s'abordin degudament i es provoquin danys que podrien ser evitables.

D'entre aquests problemes socials, trobem a l'ordre del dia les violències masclistes que pateixen les dones pel sol fet de ser-ho. Actualment existeix un debat important entorn del paper ambigu de l'Estat i les institucions en el tractament d'aquesta xacra social. I no només en el tractament, sinó també en el paper actiu que pot tenir l'Estat i les seves autoritats en exercir i ser responsables de variades formes de violència masclista.

Encarna Bodelón (2014) en el seu estudi sobre violència institucional i violència de gènere afirma que de forma creixent s'ha anat visibilitzant que l'Estat pot ser també un agent que comet formes de violència masclista institucionalitzades; no només a través d'actes de violència física, psicològica o sexual que es puguin cometre per part dels agents de l'Estat sinó també per la responsabilitat que tenen l'Estat i els seus agents en la prevenció, sanció i eradicació de les violències contra les dones. D'aquesta manera l'autora defineix el concepte de violència institucional com aquella que “no sólo incluye aquellas manifestaciones de violencia contra las mujeres en las que el estado es directamente responsable por su acción u omisión, sinó también aquellos actos que

muestran una pauta de discriminación o de obstáculo en el ejercicio y goce de los derechos” (Bodelón, 2014: 133).

En última instància la violència institucional suposa la vulneració i violació dels drets de les persones i és degut a aquesta vulneració del drets de les víctimes que en les últimes dècades s’han desenvolupat diversos criteris d’actuació per tal d’incrementar l’atenció i dirigir més esforços a donar resposta a aquesta problemàtica.

En el context internacional, institucions com la ONU o la UE presenten una sèrie de directives i normes en què s’explicita, entre d’altres qüestions, la protecció de les dones que han patit violència masclista enfront de la **victimització secundària** que es pot donar durant un procés penal (ONU, 2010: 17 i UE, 2012 citat a: Rodríguez i Bodelón, 2015). La noció de “victimització secundària” o “revictimització” és definida en la llei catalana 5/2008:

“El maltractament adicional ejercit contra les dones que es troben en situacions de violència masclista com a conseqüència directa o indirecta dels dèficits – quantitativus i qualitativus– de les intervencions dutes a terme pels organismes responsables, i també per les actuacions desencertades provinents d’altres agents implicats”⁵

Aquesta **revictimització** es dona en moltes ocasions en què les dones no són cregudes, se les posa en dubte i són jutjades sota uns prejudicis, estereotips i actituds sexistes de les quals les dones n’acaben sent víctimes. A més, les dones també poden ser victimitzades pel sistema “al recibir los impactos negativos de la implementación de la ley, ya sea por la falta de recursos o el ejercicio profesional inadecuado” (Cubells;

---

⁵ Article 3. h). Llei 5/2008, del 24 d’abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista

Calsamiglia; Albertín, 2010: 374). D'aquesta manera, “la institució que debia protegenos acaba tornándose en la misma institució que nos amenaza” (Larrauri, 2003: 276) i les dones acaben sent dobles víctimes, tant per la violència masclista que han exercit contra elles en l'àmbit d'una relació sexo-afectiva com per la violència masclista que han rebut per part del sistema.

2.2.2 Accés a la justícia

Un primer concepte a tenir en compte en l'anàlisi de la violència institucional és l' “**accés a la justícia**”. Des dels seus orígens fins a l'actualitat, l'accés a la justícia ha anat evolucionant com un enfocament o categoria analítica que involucra diferents aspectes. Els diversos factors involucrats en l'accés a la justícia poden combinar-se de múltiples maneres i comprenen dos propòsits bàsics dels sistemes democràtics moderns: a) que les persones puguin fer valdre efectivament els seus drets i/o resoldre el seus conflictes jurídics, i b) que s'obtinguin resultats justos, tant individual com socialment considerats. Per altra banda, aquests elements no es limiten a un discurs jurídic autoreferenciat sinó que es projecten cap els vincles contextuals del dret i la justícia, en particular, cap aquells que el connecten amb les exclusions culturals, socials i econòmiques. Es tracta doncs “de incorporar una perspectiva que entienda al derecho y la justícia (y el acceso a ella) no sólo como un fenómeno político y social, sino también como un instrumento para la protección de los derechos humanos en sentido amplio” (Heim, 2014: 109).

En els últims anys l'accés a la justícia ha sigut catalogat com un dret humà i se l'ha reconegut en algunes legislacions internacionals. En el cas d'Espanya, el dret d'accés a la justícia és un dret fonamental recollit a l'article 24 de la Constitució espanyola i ha de ser també interpretat juntament amb l'article 14 de la Llei Orgànica 3/2007, del 22 de

març, per a la igualtat efectiva de dones i homes. A més, cal destacar que la Llei Orgànica, 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere incorpora un conjunt de profundes reformes en la protecció penal de les víctimes de la violència masclista i l'establiment de mecanismes específics d'accés a la justícia. Alguns aspectes positius d'aquesta llei destacats per Daniela Heim (2014), són l'afirmació de la desigualtat de poder entre homes i dones i la seva vinculació amb l'existència de la violència cap a les dones; la incorporació de mesures de sensibilització, prevenció i detecció en l'àmbit educatiu, sanitari i dels mitjans de comunicació; la definició dels diversos drets de les dones víctimes de violència de gènere en l'àmbit d'atenció jurídica i social, sanitari i laboral i econòmic i la creació d'un nou tipus de jutjats (els jutjats de violència) amb competències civils i penals. No obstant això, existeixen aspectes negatius en la Llei que no connecten amb la perspectiva feminista i que es tradueixen en obstacles d'accés a la justícia; es poden dividir en dos grups: 1) obstacles continguts en la pròpia formulació de la llei; 2) obstacles que deriven d'una aplicació inadequada de la llei i de l'insuficient desplegament dels drets que reconeix (Heim, 2014). En el primer grup es podria destacar, en primer lloc, la definició limitada del concepte de "violència de gènere" ja que s'acaba considerant-la només com la que ocorre tan sols en les relacions de parella. Un altre greu problema és el fet que l'exercici dels drets de les dones derivats d'estar vivint situacions de violència queden condicionats a l'existència d'una ordre de protecció o a una sentència condemnatòria, amb la qual cosa els seus drets queden supeditats a la denúncia i als resultats del procés penal i aquelles dones que no denuncien queden totalment desprotegides. Un tercer obstacle té a veure amb una concepció molt delimitada d'accés a la justícia dels organismes administratius i jurisdiccionals d'aplicació legal, ja que aquesta es limita a l'atenció d'aspectes tècnics i

instrumentals i deixa fora aspectes estructurals que originen la violència contra les dones. Pel que fa al segon grup d'obstacles, s'explicaran en el següent apartat.

Per últim, també cal subratllar que l'accés a la justícia no és només un deure, sinó que va molt més enllà i “se ha transformado en responsabilidad ética del estado ofrecer servicios de calidad, su accesibilidad y resguardar el derecho de las personas a demandarlo” (Facio i Jiménez 2007: 6). No obstant, “estas obligaciones se quedan, sobre todo, en el texto y no en la práctica sin ninguna incidencia en la cotidianeidad que enfrentan las mujeres ante los servicios judiciales” (Facio i Jiménez, 2007: 12).

En el següent apartat es presenta en quins àmbits i de quines maneres es pot manifestar la violència institucional i els obstacles en l'accés a la justícia– sempre emmarcant-ho en el context d'un procés penal per casos de denúncia per violència masclista en la (ex) parella – fent referència a les diverses fases per les que han de passar les dones una vegada han anat a denunciar.

2.3 La violència masclista i el sistema penal: aspectes a tenir en compte a l'hora d'analitzar el tractament de la violència masclista en el marc jurídic penal

Existeixen una sèrie d'aspectes a tenir en compte a l'hora d'analitzar possibles casos de violència institucional i de revictimització en el pas pel sistema penal d'una dona que hagi patit violència masclista i hagi iniciat el procés de denúncia. Per tal de disposar d'una llista exhaustiva d'aquests factors, m'he fet valdre d'estudis varis que s'han realitzat a nivell de l'Estat espanyol i Catalunya (Bodelón, 2012; Bodelón, 2013; Bodelón, 2014; Bodelón i Rodríguez, 2015; Cala i García, 2014; Cubells, Calsamiglia, Albertín, 2010; Heim, 2014) sobre experiències de dones que han patit violència masclista i el seu pas pel sistema jurídic penal.

La primera presa de contacte quan s'inicia un procés de denúncia sol ser amb la **policia**. Aquest primer contacte és molt important ja que si es realitza una bona atenció i assessorament, la dona està més informada i això pot evitar la sensació de confusió i d'estar poc preparada, la qual cosa pot comportar que es vegi amb més forces per seguir amb el procés judicial (Cala i García, 2014). Tot i així, en moltes ocasions es donen males actuacions en aquest àmbit que acaben suposant un obstacle per a les dones. Alguns d'aquests problemes són la deficient informació que dona la policia sobre els drets que tenen les dones al denunciar, els missatges desincentivadors a denunciar o la inequació i distància entre les necessitats de les dones i els recursos oferts. A més, es poden arribar a donar casos de tractes degradants cap a les dones que suposen una greu vulneració dels seus drets (Bodelón, 2012).

Una vegada la dona ha denunciat, se la cita a una compareixença inicial (normalment en un termini de 48 hores) en què ha de declarar i el demandat també és interrogat. Un dels primers problemes amb el que es troben les dones en aquesta primera presa de contacte amb el sistema penal és la **inadequada informació sobre el procés**. Tot i les noves mesures que inclou la llei 1/2004 respecte al dret de les dones a ser informades, segueix havent-hi desinformació sobre els seus drets. Moltes dones no coneixen els seus drets a l'inici del procediment, desconeixen el rol de les persones presents en la compareixença i en el judici oral, i moltes d'elles també desconeixen el resultat del seu procés (Bodelón, 2012). Això, sumat al marcat distanciament entres les dones i la gran majoria dels i les representats de la justícia i a l'entorn hostil i desconegut que caracteritza el sistema penal (Bodelón, 2014) suposa un dels primers grans obstacles en l'exercici dels seus drets i en la lluita per sortir de la seva situació de violència.

Relacionat amb aquest desenvolupament insatisfactori dels drets de les dones es pot destacar també l'incompliment del **dret a l'assistència jurídica** (Heim, 2014). En moltes ocasions les dones no són informades del seu dret a tenir l'assistència d'un lletrat/da gratuïtament i normalment l'acaba coneixent el mateix dia del judici. A més, un altre factor que cal destacar és el **paper dels advocats i advocades**. El rol que adoptin ells i elles adoptin és molt important perquè que les dones se sentin acompanyades i confiïn en el seu advocat/da és fonamental per superar la carrera d'obstacles amb els que es van trobant al llarg d'un procés judicial (Cala i García, 2014). Per la seva part, Bodelón (2012) descriu el rol d'aquest col·lectiu amb les característiques de "passivitat" i "falta de suport". Aquests trets se'ls hi atribueix als lletrats i lletrades per la poca intervenció que fan, la falta d'implicació per preparar el judici, l'escassa activitat a l'hora de demanar la pràctica de proves, els consells de no declarar o de pactar i el no creure's a les dones (Bodelón, 2012). La informació proporcionada pels i les advocats/des és escassa i la qualitat no depèn de si són d'ofici (gratuïts) o privats sinó de la sensibilitat, professionalitat i el grau de coneixement en temes de violència de gènere que tinguin aquestes persones (Bodelón, 2012; Cala i García, 2014). Tot això sumat als missatges minimitzant la violència que han sofert les dones comporta un greu impacte per a elles.

En el moment del judici oral és de gran importància el **rol** que adopti el **jutge o jutgessa**. En aquest cas, Bodelón (2012) defineix el tracte d'aquests i aquestes com a "fred", "hostil" i que "no genera confiança". A més, també destaca els prejudicis i estereotips sexistes existents en l'actuació judicial sobretot relacionats amb la sospita que les dones volen utilitzar el procés penal i la condemna derivada del mateix per a un benefici propi. Aquestes creences estereotipades també són detectades per Cala i García (2014) quan afirmen que l'existència d'aquests mites i creences i la falta

d'especialització “puede acabar ocasionando una victimización secundaria y una falta de confianza en el sistema judicial” (Cala i García, 2014: 100).

A més del contacte amb els i les advocats/des i amb els i les jutges/es, les dones també mantenen un **contacte constant amb funcionàries i funcionaris del sistema judicial**. Sobre aquesta interacció, Rodríguez i Bodelón (2015) remarquen l'existència de seriosos problemes de comunicació i d'una comprensió com cal d'allò que succeeix i la utilització d'un llenguatge complex amb la constant recurrència a tecnicismes jurídics. Aquesta comunicació és difícil perquè, com ja s'ha esmentat abans, les dones no són ben informades sobre el procés jurídic-penal i a més els operadors/es jurídics no entenen les necessitats d'elles (Hare, 2006 citat a: Cubells; Calsamiglia; Albertín, 2010).

Un altre problema que destaquen varis estudis (Bodelón i Rodríguez, 2015; Heim, 2014) és el relacionat amb la **falta de diligència en les investigacions judicials**. Aquests estudis assenyalen que normalment quan es denuncia i s'inicia un procés penal no se sol realitzar una investigació d'ofici sinó que s'espera que siguin les pròpies dones les que aportin les proves. El rol de passivitat dels advocats/des i dels jutges/es que ja s'ha destacat abans suposa en moltes ocasions l'existència de desinterès a l'hora de recollir i practicar proves i això es tradueix en no investigar ni reconèixer la violència habitual. Aquesta resistència a indagar en la violència habitual i aquesta consideració dels maltractaments com a fets delictius puntuals és un altre greu problema per a les dones ja que “la violencia se acaba por reducir a una serie de hechos aislados sin relación entre sí” (Rodríguez i Bodelón, 2015: 117) i “deja fuera del *ámbito jurídico* a gran parte de las experiencias violentas vividas por las mujeres” (Rodríguez i Bodelón, 2015: 122). A més, degut al fet que la violència masclista en l'àmbit de la (ex) parella es dona generalment en la intimitat, és molt difícil de demostrar i això juntament amb el

fet que les dones, en el moment d'interposar la denúncia i els dies després, solen estar en un estat de tensió i confusió, implica un altre gran obstacle en el seu pas pel sistema penal.

Així doncs, les lògiques del sistema de justícia penal van confeccionant un *cliché* sobre quina **violència** és “**denunciable**” i confeccionen també un *cliché* sobre la “**víctima perfecta**”. En els Jutjats, entre els operadors i operadores jurídics/ques, existeix encara l'estereotip de la violència com aquella que “deixa marca” (Bodelón, 2014). D'aquesta manera, les denúncies que tenen més possibilitats de prosperar són les que descriuen agressions físiques, amb marques, recents i documentades amb un comunicat mèdic (Bodelón, 2013); aquest fet suposa “una traba para el reconocimiento de la violencia, tal y como ha sido vivida por la víctima” (Rodríguez i Bodelón, 2015: 122). Respecte al *cliché* de “víctima perfecta”, té a veure amb la idea estereotipada que una dona que ha patit violència ha d'arribar al judici “asustada, cohibida, con miedo”⁶ i sobretot, ha de tenir la voluntat activa de sortir de la situació de violència. Per contra, a aquelles dones que no compleixen amb les expectatives del sistema, com per exemple que es mostrin segures i que no vacil·lin en les declaracions, se les posa en dubte i perden credibilitat. L'existència d'aquests *clichés* i estereotips comporta no creure's a vegades els testimoniatges de les dones i que aquestes no es sentin escoltades. Així doncs, el sentir-se escoltades empàtica i pacientment no queda garantit en el sistema judicial espanyol (Bodelón, 2012) la qual cosa acaba reflectint “un escaso reconocimiento de la experiencia de maltrato sufrida por estas mujeres” (Cala, 2014: 91).

---

⁶ Agafat d'un fragment d'una entrevista a un testimoni judicial que exposa Encarna Bodelón al seu article “Violencia institucional y violencia de género” (2014).

En darrer terme, els **advocats/des de l'imputat** també són en moltes ocasions els culpables d'aquesta revictimització. Rodríguez i Bodelón (2015) destaquen en el seu estudi diverses estratègies de defensa que utilitzen els lletrats i lletrades de l'acusat i que porten a culpabilitzar la dona. Entre aquestes estratègies hi ha: la recerca de "mòbils espuris" per justificar la denúncia de les dones (com per exemple la intenció d'obtenir beneficis econòmics), la responsabilització a la dona de la violència (per exemple apel·lant a baralles mútues o que la dona no respecta l'ordre de protecció) i la minimització o justificació de conductes abusives (per exemple justificar les conductes de l'agressor en base al consum d'alcohol o drogues).

Tots aquests obstacles, actituds, missatges desincentivadors, estereotips, amb els que les dones es van topant en el seu pas pel sistema penal suposa acabar **revictimitzant-les** i complica en gran mesura el seu procés de sortir de la situació de violència i refer les seves vides.

3. Metodologia

3.1 Objectius generals i específics

Objectiu general: Donar a conèixer l'experiència de dones supervivents de la violència masclista en l'àmbit d'una relació sexo-afectiva heterosexual en el seu pas pel sistema judicial.

Objectius específics:

1. Detectar casos de violència institucional en els relats de les dones
2. Detectar altres obstacles amb què es troben les dones en iniciar el procés de denúncia
3. Conèixer respostes concretes que adopten les dones davant els obstacles amb els que es troben en iniciar un procés de denúncia
4. Conèixer la valoració que fan les dones sobre el seu pas pel sistema judicial

3.2 Marc metodològic

Per tal de recollir tota la informació tenint en compte els objectius exposats, la metodologia utilitzada ha estat la qualitativa. A través d'aquesta metodologia es poden analitzar els relats de dones que expliquen la seva experiència i la seva valoració del seu pas pel sistema jurídicopenal i donar-los-hi l'espai per poder expressar allò que moltes vegades no han pogut dir en les institucions perquè no han estat escoltades. Cal tenir present que aquest tipus de metodologia requereix més temps i treball i una mostra més petita respecte a la metodologia quantitativa.

Respecte al mètode d'investigació que he utilitzat ha estat l'**estudi de casos**. La major part d'aquest tipus de mètode d'investigació "recorre al estudio de unidades de forma

intensiva, por medio de un abordaje idiográfico que puede vincularse con la teoría” (Muñiz, 2010: 7). Així doncs, com el que es pretén és conèixer les històries de dones que han passat per un procés de violència masclista en la (ex) parella i que posteriorment han denunciat, però no la gran resposta universal que englobi la totalitat de les experiències de les dones, el que s’ha portat a terme és una exploració en profunditat d’una unitat singular a través de l’anàlisi d’un conjunt d’elements d’aquesta unitat singular. És a dir, a partir del coneixement de cinc casos concrets s’ha construït un petit retrat que mai podrà ser generalitzable però sí que permet conèixer vivències concretes, podent destacar així obstacles, dificultats, necessitats i estratègies específiques amb les que s’han anat trobant i han anat desenvolupant les dones. A més, aquest tipus de mètode “implica un trabajo cuidadoso que puede resultar en conocimientos nuevos acerca del caso” (ibid. 7).

3.3 Disseny de la investigació

Les fonts utilitzades han sigut bibliogràfiques pel que fa a desenvolupar els conceptes teòrics, però s’ha emprat el mètode de l’**entrevista personal no estructurada**⁷ per tal de reunir experiències de casos reals viscuts per dones supervivents de la violència masclista.

L’entrevista és una tècnica de recollida de dades molt utilitzada en la investigació qualitativa feminista. Aquest tipus de tècnica “permite la recopilación de información detallada en vista de que la persona que informa comparte oralmente con el investigador aquello concerniente a un tema específico o evento acaecido en su vida” (Fontana i Frey, 2005 citat a: Vargas, 2012: 123). Considero que en el meu treball d’investigació

---

⁷ La plantilla de l’entrevista es troba a l’annex.

en concret és la millor tècnica ja que suposa donar veu i valorar la pròpia experiència de les dones.

En concret l'entrevista no estructurada, que ha sigut la utilitzada en el present treball d'investigació, "puede proveer una mayor amplitud de recursos con respecto a las otros tipos de entrevista de naturaleza cualitativa" (Vargas, 2012: 126). L'esquema de preguntes obertes ofereix l'oportunitat de rebre més matisos en les respostes, permet anar relacionant i entrellaçant diversos temes, permet major adaptació a les necessitats de la investigació i a les característiques dels subjectes però també requereix de més atenció i preparació per part de la persona entrevistadora i de més temps.

Cal destacar que des de l'etnografia postmodernista s'ha plantejat la preocupació per algunes assumpcions que es presenten en la entrevista com a tècnica d'investigació i el rol controlador de l'entrevistador/a. Fontana i Frey (2005) canalitzen aquestes preocupacions "con nuevas direcciones en la cualitativa en donde debe de focalizarse e incrementarse la atención a las voces de los entrevistados" (Fontana i Frey, 2005 citat a: Vargas, 2012: 123). Així doncs, des d'una perspectiva feminista, és necessari que l'entrevista dintre de la investigació qualitativa sigui íntima i flexible, i aquestes "deben ser abiertas, sin categorías preestablecidas, de tal forma que los participantes puedan expresar sus experiencias" (Vargas, 2012: 124).

Alguns aspectes que recomana Vargas (2012) en el moment de dur a terme una entrevista qualitativa i que tindrè en compte en la realització de les entrevistes de la meva investigació són: ajudar la persona entrevistada a sentir-se tranquil·la i segura, deixar-la concloure el relat, utilitzar preguntes fàcils de comprendre i no compromeses, actuar espontàniament, escoltar tranquil·lament amb paciència i comprensió, saber respectar les pauses i els silencis de l'entrevistada, buscar que les respostes a les

preguntes siguin abarcadores amb relació al propòsit de la recerca, evitar els rols d'autoritat, no donar consells ni valoracions, ser empàtica i comprensiva, no discutir ni rebatre la persona entrevistada, donar temps, no discutir sobre les conseqüències de les respostes i demostrar a l'entrevistada la legitimitat, serietat i importància de l'estudi i de l'entrevista (Vargas, 2012).

Així doncs, es va entrevistar un total de 5 dones contactades a través de l'Associació Hèlia. Gràcies tant a les dones que treballen a l'associació que em van facilitar el contacte amb les dones usuàries com a les pròpies usuàries que de seguida es van mostrar molt interessades i engrescades amb destinar una part del seu temps a ajudar-me amb la meua investigació, vaig poder realitzar les entrevistes sense cap complicació.

L'únic requisit que vaig tenir en compte per seleccionar les possibles entrevistades va ser que haguessin denunciat i que per tant hagin estat o estan actualment immerses en un procés judicial. Així doncs, la manera de triar aquesta mostra ha sigut no probabilística, ja que com es tracta d'una investigació qualitativa, aquesta és la forma més apropiada perquè no cerca la representativitat estadística sinó la profunditat del punt de vista. Per tant, s'ha utilitzat un mostreig intencional, “que no sigue las leyes del azar” (Osorio; Torrejon; Meersohn; Anisgtein, 2011: 206).

La forma de contacte va ser a través de trucades telefòniques. Pel que fa al lloc, tres entrevistes van ser realitzades a l'Espai 210, lloc on té la seu l'Associació Hèlia i que molt amablement em van cedir per tal de tenir un espai on les dones s'hi sentissin còmodes. Per a les altres dues entrevistes em vaig desplaçar als barris on elles viuen per la seva comoditat i les dues es van realitzar en un bar de cada barri escollit per elles.

Abans de cada entrevista vaig informar-me de la història de cada dona a través de les fitxes proporcionades per l'Associació Hèlia, per tal d'evitar aprofundir en la seva sensació de revictimització. Cal destacar també que coneixia tres de les cinc dones entrevistades ja que havia tingut l'oportunitat d'acompanyar-les en certs moments del seu procés i per tant coneixia una mica el seu recorregut.

Al principi de les entrevistes vaig presentar a cada entrevistada un consentiment informat⁸ en què s'informa sobre l'anonimat, que l'entrevista serà gravada i que poden consultar qualsevol dubte que tinguin i suspendre la seva participació en qualsevol moment que no estiguin a gust. Les entrevistes van durar entre 1 hora i mitja i dues hores i van ser enregistrades amb una gravadora. Durant les entrevistes no vaig agafar anotacions perquè vaig considerar que podia ser incòmode en alguns moments per a l'entrevistada; així doncs, el buidatge de tota la informació s'ha fet posteriorment a través dels àudios i la transcripció de les entrevistes.

Les característiques i informació de les dones entrevistades és la següent⁹:

-Entrevistada 1 (Maria) : dona de nacionalitat espanyola de 59 anys.

-Entrevistada 2 (Frida): dona de nacionalitat italiana de 35 anys.

-Entrevistada 3 (Violeta): dona de nacionalitat espanyola de 53 anys.

-Entrevistada 4 (Àngela): dona de nacionalitat espanyola de 55 anys.

-Entrevistada 5 (Judit): dona de nacionalitat espanyola de 52 anys.

---

⁸ Afegit a l'annex.

⁹ He donat un nom fictici a cada entrevistada per tal de crear proximitat a l'hora d'explicar les seves històries.

4. Anàlisi empírica

Per tal de fer més comprensible l'anàlisi de les dades obtingudes, he considerat adient dividir aquest capítol en els diversos aspectes/categories que han anat sorgint tant en el marc teòric com en les entrevistes. El buidatge i abordatge de la informació extreta de les entrevistes l'he analitzat tenint en compte les categories existents presentades en el marc teòric i les categories emergents que han sorgit una vegada vaig realitzar les entrevistes.

Així doncs, he dividit aquest capítol en tres apartats: en el primer es presenten diversos obstacles i traves amb els que s'han trobat les dones des del moment que interposen la denúncia; en el segon apartat s'analitzen diverses respostes que han adoptat les dones davant els obstacles presentats en l'anterior apartat i en l'últim, es presenten les valoracions personals de les dones sobre el seu procés i el sistema judicial i les seves propostes de canvi i millora.

4.1 Possibles obstacles amb els que es troben les dones una vegada han denunciat

Un dels primers aspectes que m'interessava conèixer a través dels relats de les dones sobre el seu pas pel sistema judicial era amb quins obstacles i *males praxis* s'havien trobat les dones una vegada inicien el procés de denúncia. Així doncs, a través dels diversos estudis exposats en el marc teòric (Bodelón, 2012; Bodelón, 2013; Bodelón, 2014; Bodelón i Rodríguez, 2015; Cala i García, 2014; Cubells, Calsamiglia, Albertín, 2010; Heim, 2014) així com de l'anàlisi posterior de les entrevistes, plantejo a continuació una sèrie de possibles àmbits on les dones es poden trobar amb diversos obstacles.

4.1.1 Contacte amb la policia

Com s'exposava en el marc teòric, un dels primers àmbits on les dones es poden trobar obstacles en el moment d'iniciar la denúncia és en el contacte amb la policia. De les cinc dones entrevistades quatre havien anat a posar la denúncia als mossos d'esquadra de la Generalitat i les quatre descriuen l'experiència molt positivament. Totes destaquen la bona actuació i atenció per part tant dels mossos i mosses d'esquadra com del GAV i remarquen el fet que els hi han dedicat un temps considerable a escoltar-les i a agafar bé la denúncia. Una de les entrevistades parla de la gent i el personal que treballen en aquestes unitats com *“les persones que em van acompanyar en tot el procés”* (Maria).

Tot i aquestes bones valoracions, caldria destacar una *mala praxis* per part d'un caporal de la Guàrdia Urbana, el qual es va negar a que algú del cos acompanyés una de les dones entrevistades a l'habitatge on residia el seu ex-marit per recollir les seves pertinences i va fer un comentari atacant i culpabilitzador cap a ella:

“Total que com ell [l'ex-marit] va trucar [a la Guàrdia Urbana] fent-se la víctima, arriba el caporal aquest que m'havia denegat la nit abans i em diu textualment: <<estarà contenta, no, senyora? al final ha aconseguit que vinguem...>> i jo li dic, perdona? és ell que està fent-se la víctima el que ha trucat... i ell vale vale... i aquest caporal sé d'altres dones amb les que s'ha portat molt malament” (Judith).

Així doncs, s'ha de tenir en compte que les bones valoracions sobre els i les mossos d'esquadra i el GAV es donen perquè la majoria han estat formats i sensibilitzats per tractar casos de violència masclista en l'àmbit de la parella, però en canvi quan el tracte és amb d'altres, com la Guàrdia Urbana, es detecta aquesta absència de formació i de

sensibilització que comporta la reproducció d'actituds sexistes per part de professionals que acaben suposant una revictimització d'aquestes dones.

4.1.2 Contacte i rol dels advocats i advocades (de les dones i de l'imputat)

Una vegada s'ha posat la denúncia, un altre obstacle que es detecta amb el que la majoria de dones se sol trobar és en el **contacte amb l'advocat/da d'ofici** que se'ls hi adjudica o amb els **advocats/des privats**. Les cinc dones entrevistades manifesten en algun moment haver tingut una mala experiència en el contacte amb aquests i aquestes professionals. La majoria de les dones relaten alguns aspectes que denoten una intervenció escassament col·laborativa, com ara conèixer l'advocat/da d'ofici cinc minuts abans d'entrar al judici oral, haver d'anar-los-hi molt al darrere per a que facin la seva feina o adreçar-se a elles de manera freda i distant. En aquest sentit cal destacar que algunes de les dones identifiquen la seva relació amb els advocats/des com un dels principals obstacles en el seu contacte amb el sistema penal. En aquests casos es pot detectar el rol de "passivitat" dels lletrats i lletrades del que parla Bodelón (2012). Aquesta passivitat es tradueix en no defensar degudament la dona el dia de la compareixença o del judici, en no practicar ni passar proves, en no informar sobre el procés i en utilitzar un llenguatge poc comprensible per a elles. Així descriu una des les dones entrevistades el seu contacte amb l'advocada d'ofici el dia de la compareixença:

“Llegó tarde... mientras yo declaro se mira el móvil ella... se come las uñas... y yo ya veo que no me defiende... (...) y me convenció a mi de que la violencia que vio la niña no era imputable... yo le creí... me convenció a mi de que no tenía que hablar de violencia, que solo tenía que hablar de coacción... porque yo cuando tuve que empezar a declarar pues pensé pues venga habla de coacción pero yo no sabía... me acababa de explicar el significado de la coacción y

pensaba... bueno que que explico... ya ahí empecé a declarar como manipulada... ya en una dirección que yo no era lo que quería explicar... yo quería decir este tío me esta acosando, me ha maltratado durante tantos años y la niña esta asustada, estamos todos asustados por favor quitármelo de encima... y y realmente pues en mi estado también... es un juicio rápido no te dejan hablar... te cortan... siguiente pregunta... te cortan... siguiente pregunta... y mi abogada no me ayudaba para nada, estaba ahí mirándose las uñas”
(Frida).

En aquests casos existeixen clares **relacions de poder** entre els advocats/des i les dones. El fet que ells i elles siguin els i les “professionals” comporta que les dones depositin tota la seva confiança en aquestes persones que moltes vegades al no estar formats ni sensibilitzats en violència de gènere no saben com tractar-les ni assessorar-les bé i les acaben relegant a una posició de vulnerabilitat i indefensió que no ajuda gens a que aquestes dones puguin adquirir un paper actiu en el seu procés i en les seves vides.

En parlar de les actuacions dels lletrats i lletrades, és important esclarir també el **rol dels advocats i advocades de l'imputat**. La majoria de les entrevistades apunten el caràcter agressiu de la part contrària i manifesten haver-se sentit molt atacades i desprestigiades. Així ho descriu una d'elles:

“L’advocada d’ell va dir que jo tenia... bueno em va atacar tot el que va poder... va anar a saco amb mi... a deixar-me com una puta merda, ja en aquell moment. Li va dir al jutge que jo a mi m’havien diagnosticat el síndrome de diògenes i jo li vaig dir que això no era veritat, que a mi a la Vall d’Hebron em van diagnosticar un TDH però que jo no... que en cap moment ningú havia dit que jo patia la síndrome de diògenes, això era una cosa que em deia ell, ets una

diógenes perquè no tenia l'ordre com ell creia que l'havia de tenir... i bé... molts atacs no?" (Maria).

També en alguns casos s'observen diverses estratègies de defensa que destaquen Rodríguez i Bodelón (2015) en el seu estudi. Es poden detectar arguments *spurious* com és el que les dones es volen quedar amb els diners de l'ex-marit; la responsabilització a elles de la violència apel·lant a una baralla mútua o desacreditar-les assenyalant l'existència d'alteracions mentals. Aquesta culpabilització de la dona “es un proceso constituido por un conjunto de ideas y conceptos que sistemáticamente distorsionan la realidad [...] que tienen una función particular: mantener el *status quo* en interés de un grupo específico” (Ryan, 1976: 11 i ss. citat a: Rodríguez i Bodelón, 2015: 116).

4.1.3 Contacte i rol dels operadors judicials (jutges i jutgesses i funcionaris i funcionàries judicials)

Tot i aquests casos de *mala praxis* per part d'advocats i advocades, ha sigut en el **contacte i el rol dels jutges i jutgesses i dels funcionaris i funcionàries dels jutjats** on s'han donat més clarament males pràctiques causades sobretot per l'existència de prejudicis i estereotips en el paper que adopten aquestes persones i en la falta d'empatia i sensibilitat.

Pel que fa al **contacte i el rol dels jutges i jutgesses** la majoria de les entrevistades relaten haver-se sentit maltractades per part d'aquest col·lectiu. Expliquen haver-se sentit tractades com a “delinqüents” a més de sentir-se qüestionades i no cregudes i inclús manifesten actituds “partidistes”, com si s'estigués més a favor de l'acusat que d'elles. Així doncs, es pot detectar el tracte “fred”, “hostil” i que “no genera confiança” que defineix Bodelón (2012).

En la següent cita es pot observar aquesta actitud hostil i partidista per part d'una jutgessa, que reflecteix un episodi que es dona freqüentment en judicis per casos de violència masclista on els jutges i jutgesses no tenen l'empatia ni la sensibilitat per tractar aquestes situacions:

“Hi va haver un moment que que em vaig posar a plorar jo... en el judici... perquè... no se com va anar... perquè ho tinc una mica borrós... i em vaig posar a plorar i la jutge em va cridar senyora * faci el favor que això és un jutjat... que això és un judici em va dir... i després del judici a ell li va deixar fer un al·legat de tres quarts d'hora que la meva advocada diu que no ho havia vist mai en la seva vida una cosa així... perquè quan s'acaba el judici dius... <<usted tiene algo que alegar?>> i va estar parlant tres quarts d'hora... i la meva advocada li va dir <<senyora jutgessa>>... i ella va dir <<deixi'l parlar!>>”
(Maria).

Respecte al **contacte i el rol de funcionaris i funcionàries dels jutjats**, també s'observen males pràctiques i la falta d'empatia, formació i sensibilitat. Així doncs, en els relats de les dones es pot detectar una mala gestió, mal tracte i poca voluntat d'ajudar i entendre la seva situació, a més de sentir-se en moltes ocasions tractades com unes “ignorants” que “no entenen res”. Així descriu una de les entrevistades el dia que va tenir el primer contacte amb un funcionari del jutjat:

“I llavors vaig conèixer a l'artista que portaria el meu cas... no oblidaré mai el seu nom, perquè és un... bueno... me'n va fer una darrera d'altra saps? I un dia vaig fer un comentari a les persones que estan allà al registre que t'entreguen els papers i em va dir: i vostè què s'esperava si denuncia el seu marit... jo em vaig quedar...” (Maria).

És important fer esment que la mala gestió i la falta de voluntat d'ajudar per part dels funcionaris/es ha suposat que una de les dones entrevistades no hagi pogut prorrogar la seva ordre de protecció – havent-hi dos trencaments – i que, per tant, actualment es trobi desprotegida (legalment) i amb molta por ja que el seu ex-marit després de tres anys segueix assetjant-la.

4.1.4 Falta de diligència en les investigacions judicials

Un altre obstacle que també ha sorgit repetidament en les entrevistes és la **falta de diligència en les investigacions judicials**. Se sol donar degut a la passivitat i falta de voluntat de recollir i practicar proves tant per part d'advocats i advocades com per part de jutges i jutgesses. La següent cita reflecteix clarament aquesta passivitat i el descontent i frustració d'una de les dones entrevistades:

“Y me entero de que en un juicio rápido no cogen huellas, no investigan llamadas ni siquiera han mirado el registro de llamadas...y yo he tenido como durante 3 meses un montón de llamadas a todas horas de él que... y pensaba esto se tiene que demostrar...y me dijeron que no, como era número oculto no se podía probar que era él... no se no se... no se gastan el dinero... por un lado entiendo que no se gasten el dinero en intervenir en una llamada... que no tiene que ser muy costoso... pero que no se saque una hoja de llamadas hecha o realizada... esto no es mucho gasto... que gasto es para el estado... no lo entiendo” (Frida).

4.1.5 Inadequada informació sobre el procés

Tot aquest conjunt de *males praxis* per part dels operadors/es judicials comporta en la majoria de casos una **inadequada informació sobre el procés** en què les dones són les víctimes. La majoria de les entrevistades afirmen que els seus advocats/des les van

informar molt poc sobre com estava el seu procés i que desconeixen molts aspectes d'aquest. De la següent forma descriu una de les entrevistades la seva valoració del seu pas pel sistema penal degut a aquesta falta d'informació: *“Desconocimiento total... por lo que yo he visto que he necesitado eemm.. la ayuda psicológica va estupendamente pero no hay ayuda en este tema de denuncia...”* (Violeta).

A més, una de les entrevistades explica que no va ser informada de que tenia una advocada d'ofici i un procurador assignats (ella tenia una advocada privada) i en el moment en el que la van informar es va assabentar que ja s'havia acabat el termini del procés d'instrucció i que per tant ja no podia participar d'aquest procés ni presentar més proves. Aquesta *mala praxis* per part d'un funcionari del jutjat, afirma ella:

“m'ha deixat en un estat d'indefensió... perquè no he pogut participar en el procés d'instrucció... haguessin hagut d'allargar el plaç... perquè jo pogués participar... no aquesta rigidesa "no, s'ha acabat el termini" però escolti senyor... que és el meu cas i jo no en sabia res... que ha pogut dir aquesta persona que no em coneix i no sap res del que ha passat...” (Maria).

En aquestes casos la inadequada informació sobre el procés no té a veure tant amb que les dones no hagin sigut informades sobre els seus drets sinó que l'existència d'aquesta desinformació ve lligada a les males pràctiques que es donen als jutjats degut a la passivitat i al desinterès permanent en aquestes institucions que ja s'ha esmentat anteriorment. Aquesta falta d'informació i desconeixement dels termes jurídics “provoca que la mujer no se sienta preparada el día del juicio y perciba el proceso como intimidatorio, impersonal y humillante (Gillis, 2006 citat a: Cubells; Calsamiglia; Albertín, 2010: 375). Per tant, les dones estan lluny de ser tractades com a protagonistes del procés penal i, per contra, no només se les neutralitza sinó que a més “se les atribuye

el estatus de <<víctimas>> que necesitan continuamente su <<inocencia>> y su pasividad” (Pitch, 2009: 121 citat a: Rodríguez i Bodelón, 2015: 115).

4.1.6 La revictimització o victimització secundària

L’existència de les *males praxis* i estereotips i prejudicis en el rol i actuació dels operadors/es judicials que s’han anat descrivint fins ara, explica que les dones se sentin constantment qüestionades, jutjades i culpables. La següent cita d’una de les entrevistades reflecteix clarament aquest sentiment:

“amb la jutge de violència sembla ser que és com bastant... va a la seva, va a tirar-ho tot per terra no se... era molt que semblava que no s’ho acabava de creure no? i sembla mentida que a sobre et digui: que tiene miedo de que le mate? Bueno pues si clar evidentment... aquest senyor m’ha amenaçat... perquè quan perd el cap el perd... i va i li pregunta a ell: pero usted tiene intención de matarla? I clar... va respondre que no... i jo dic a veure senyora jutge com podem anar així?” (Àngela).

En la mateixa línia, a més de sentir que no són cregudes i que són elles les culpables, existeix també el sentiment de que el testimoniatge dels imputats és més cregut, la qual cosa comporta la sensació per part d’ells que poden actuar amb total impunitat:

“jo penso que a la gent no se li pot permetre que es salti la llei perquè també puc optar per fer-ho jo no? si no passa res... que fem? ell pot fer el que li doni la gana? estar davant meu, viure on li doni la gana... jo no vull que visqui allà perquè me’l trobo a tot arreu... i ell ha passat olímpicament... i a més a més ha vist que cada vegada que he denunciat jo no ha passat res... i després s’ha permès el no es que la meva dona es vol quedar amb els diners, es que la meva dona em

dona mala vida, es que la meva dona està obsessionada amb mi...” (Judith).

Cal també destacar la **falta de respecte i credibilitat** que es dona moltes vegades en els Jutjats a allò que la víctima considera important relatar i el no tenir en compte l'estat de confusió i nerviosisme en el que solen acudir les dones el dia del judici. Una de les entrevistades relata de la següent manera com va viure el dia del seu judici:

“Pues fue fatal, yo estaba llorando... yo salí de ahí gritando como puede ser... es que no lo entiendo... como no me dais la orden de alejamiento... si este tío puede venir a mi casa, puede rayar la merilla, puede romper la persiana... y me venís a decir que yo... porque sale en el primer AUTO sale que yo no apporto datos... yo explicaba cosas... muy confusa pero yo daba datos y también decía yo no puedo hablar así... entonces yo no entendía porque dicen que no doy datos solamente... porque no explican alguna de las cosas que pongo...” (Frida).

En aquest punt és primordial assumir un aspecte que mai es té en compte en els jutjats: les **seqüeles de la violència soferta**. Aquestes seqüeles poden traduir-se en estats de confusió, indefensió, depressius (Roca et al., 2013) que, com és obvi, influeixen en el comportament de les dones i en els seus estats d'ànim. Aquest fet hauria d'observar-se sobretot per part de jutges i jutgesses el dia que les dones van a declarar. Així descriu la mateixa entrevistada com se sentia el dia del seu judici a causa de la violència soferta i el seu estat de confusió i estrès:

“Yo llego ahí ya en un estado de choc total, de muchos meses ya de acoso, de sin dormir, de preocupación, de agobio, de cansancio y... es que es todo un caos yo no me acuerdo... mi cabeza no funciona... yo me quedo en blanco... no se darle la fecha precisa... pero intenté darle... espero no haberme equivocado...”

en... porque como vayan a recuperar mis informes no se si me he equivocado un mes si me he equivocado dos o tres si me he equivocado de un año a otro... sabes porque son tantos años.... para mi es todo... cuando miro para atrás es todo es una pelota de golpe.. buaj buaj...intenta tu... no me acuerdo si era invierno si era verano... si... uf... estoy sudando chorreando... es un estrés me pongo tensa todavía” (Frida).

Així doncs, tot això genera en les dones la sensació de no sentir-se escoltades ni “recolzades” pel sistema penal. Aquest aspecte, al costat del gran nombre de sentències absolutòries (33,5 %) i sobreseïment de causes (30,4 %)¹⁰ comporta que moltes vegades les dones senten que no han estat cregudes i que s’ha posat en dubte el seu testimoniatge. Les dones acaben descrivint el seu judici com “*una presa de pèl... com una humiliació... com un mal tracte...*” (Maria) i suposa un greu obstacle en el seu procés de recuperació:

“Jo la veritat és que no accepto aquesta sentència... psicològicament no... em diuen que ho haig d'acceptar però no...no...no ho puc acabar d'acceptar no? que que... considero que és un humiliació molt gran... no? que a sobre et diguin... que...com si hagués posat una denuncia falsa o com si hagués mentit o com si... no se... i... no l'accepto la sentència... i això jo crec que ara és el que em dificulta més tornar a la vida normal i passar pàgina... aquesta sentència i aquest judici van ser... no se... una de les pitjors experiències del procés” (Maria).

Tot aquest tracte rebut en els jutjats i la pressió viscuda per acreditar la violència soferta que s’ha anat descrivint en aquest apartat signifiquen una font d’estrès i victimització per a les dones (Bodelón, 2012). Comporta, doncs, una gran frustració, descontent i

---

¹⁰ Dades extretes de l’article de Bodelón (2014).

falta de confiança amb la feina que es fa en aquestes institucions i se les acaba percebent com una “*terra hostil*” (Maria), com “*un mur que estan pensats per fer-te desistir, cremar-te per a que tu no avancis i que allò quedi mullat...*” (Judit).

4.1.7 Contacte amb l’entorn familiar/social

Bodelón (2013) assenyala en el seu article **l’entorn familiar/social** com un element que moltes vegades pot actuar com obstacle a l’hora de prendre la decisió de denunciar o no. Aquest entorn familiar i social segueix actuant com un element que pot suposar un obstacle una vegada les dones ja han denunciat i es troben immerses en un procés judicial.

En alguns estudis de casos, ha sigut la família i l’entorn pròxim de l’agressor els que han actuat com a barrera, intentant acabar amb el procés de denúncia. Tot això genera la prolongació d’un estat de culpabilitat que es porta molts d’anys vivint a causa de la situació de violència. Així descriu una de les dones entrevistades el contacte amb aquest entorn familiar i social i aquest sentiment de culpabilitat:

“em va trucar el seu germà que retires la denúncia que ell era molt bon noi, la empresa també... el seu jefe... que ens veiéssim, que què havia fet... que no podia ser... que... que no passa res, que ell també ho feia amb la seva dona i que no passava res... i jo no no... tiro endavant amb la denúncia... costa molt perquè veus això... que tothom... bueno la meva família no però la seva família, els de la seva empresa... que et diuen que fas pobret perdona’l... i costa tirar endavant perquè et sents culpable d’haver-lo denunciat, de que estigui a la presó... i te n’ha fet sentir moltes vegades de culpable perquè sempre diu que és culpa teva, tot ha sigut culpa meva...” (Àngela).

En altres casos, és la pròpia família de la dona la que actua com obstacle. Existeix moltes vegades desconeixença i desconfiança, per part de l'entorn més pròxim, del que la dona ha viscut i això comporta no donar el suport necessari. De la següent manera es lamenta una de les dones entrevistades que la seva família no li hagi donat suport durant tot el procés i que no hagin estat al seu costat en les decisions que ha pres:

“La meva família en contra de que fes un recurs d’apel·lació... em van dir que perdria el temps... que... que no... que no ho fes... que em costaria diners... que era absurd de fer un recurs de apel·lació...i la meva mare inclús enfadada dient-me que ja ho deixés estar... i que passés pàgina... i que s'havia acabat...i jo no... perquè es que si no ho faig... es com que accepto aquesta humiliació d'aquesta jutgessa no?” (Maria).

4.1.8 Contacte amb serveis públics

Un altre obstacle detectat té a veure amb el contacte amb diversos **serveis públics**. Així doncs, en l'estudi de casos he pogut identificar diversos serveis públics que en algun moment han portat a terme *males praxis* en què han estat molt present els prejudicis, els estereotips i el desconeixement sobre com tractar un cas de violència masclista en la parella i una important falta d'empatia, sensibilització i formació.

Així doncs, serveis públics especialitzats com el SAH, el punt de trobada o serveis socials que tenen un contacte directe i constant amb casos de violència masclista en la parella han estat valorats per les dones de forma molt negativa i per algunes ha suposat un dels seus principals obstacles des de que van iniciar el procés de denúncia. Així expressa una de les entrevistades el seu descontent i incomprensió sobre la falta d'empatia per part del personal d'un servei públic i la mala gestió que han realitzat:

“Serveis socials entén que se m'ha de treure la custòdia a mi... perquè soc mala mare... perquè no vinculo els nens, perquè ell m'estima molt i no hi vull tornar... i a sobre m'ho diuen així... <<perquè clar, es que hauries de seure amb ell i tornar a estar junts perquè ell l'únic que vol és que torneu a estar junts>> (...) no han fet cursos de tractar a maltractadors, de tractar en dones en violència... no ho veuen que això ha d'anar així? que un maltractador sempre és molt maco, molt bonic... no ha fet mai res... i una mare que ha passat per tot això és normal que no vulgui que els seus fills s'hi vinculin? i més si tens les amenaces, i més si tens... pues no... no ho entenc... haurien de fer una mica més de cursets... pensant en violència i posar-se a la pell dels altres, posar-se a la teva pell...”(Àngela).

És necessari, doncs, que les persones que treballen en aquests serveis públics siguin conscients del procés pel que ha passat la dona que ha sigut maltractada i és important també que es plantegin la possibilitat que en moltes ocasions els fills i filles han sigut també víctimes directa o indirectament de la violència que ha tingut lloc a la llar.

4.1.9 Trobar-se en situacions burocràtiques irregulars

Un obstacle detectat en un dels estudis de casos és el derivat de **situacions administratives irregulars**. La situació irregular i d'embull burocràtic suposa, entre d'altres qüestions, no poder anar al metge, per tant, no poder aportar informes mèdics i no poder demostrar la violència física soferta. A més, també implica moltes traves en el moment de gestionar tot el que comporta un procés judicial. Així ho relata la dona entrevistada que es troba en aquesta situació:

“Yo a día de hoy no puedo aún renovar mi DNI... ni siquiera el DNI... voy con un papel provisional del consulado porque estoy sujeta a la firma de mi ex para mi DNI... hay muchas cosas que no puedo hacer... no puedo abrir una cuenta bancaria... es que ehh... sigo estando jodida por muchas cosas burocráticas”
(Frida).

4.1.10 La dificultat de compaginar un procés judicial amb la vida quotidiana

Finalment, un altre aspecte que considero molt important assenyalar són els **obstacles derivats de la dificultat de compaginar un procés judicial amb la vida quotidiana**. És a dir, les dificultats amb les que es troben moltes vegades les dones al haver de compaginar les gestions administratives i burocràtiques que comporta un procés judicial amb el treball productiu i sobretot amb el reproductiu (tasques domèstiques i de cura).

La majoria de les dones entrevistades destaquen les dificultats que han tingut moltes vegades per gestionar tot el que suposa un procés judicial juntament amb la seva feina i amb cuidar de persones que estan al seu càrrec; tot això tenint en compte que viuen encara amb les seqüeles de la violència viscuda i que algunes d'elles no tenen recursos.

El següent fragment descriu molt bé tots aquests obstacles i dificultats:

“Yo en ese momento no sabía ni siquiera donde buscar [les proves]... me lo ha escrito por aquí...por allá... o me lo dijo... o que pasó... tienes que primero empezar a recordar y no tienes tiempo porque tienes que correr a la cita, tienes la niña que tiene que comer, que tienes que lavarla, que tienes que... un rato de juego que tiene que tener paz que tiene que dormir... y y ...tienes que buscar información por internet, ir a las citas, sin coche, caminando, sin un duro... y tardas una hora en ir o dos horas... yo me he ido desde la Pau hasta la Ciudad

de la Justicia caminando por no tener dinero... ida y vuelta... y volver a casa con cuarenta de fiebre por el esfuerzo, debajo de la lluvia... con el carro de la niña...para apoyarme, porque también es que vas...vas en un estado de de que después de años de paliza tu cuerpo no está bien...yo tengo.... yo cada dos por tres estoy enganchada, que si ciática que si el hueso sacro que si el... el... la cervical con... con esguince cervical y hazte todo esto con la niña en brazos, las compras, y gestiona la cita con... busca psicólogos, te mandan a un sitio, te remandan a otro, y yo también estaba solucionando mi mi situación burocrática... sin papeles... entonces sin papeles me remitían a todos los sitios mil veces... en vez de ir a un sitio una vez o dos tenía que ir siete o diez o quince veces porque todavía no estaba hecho, porque ha habido mala comunicación, porque se ha perdido el papel, porque se han perdido las fotos, porque hay que volver a hacer esto... y luego te presentas al juicio y te dicen a usted no tiene esto, a usted no ha hecho nada...” (Frida).

Les dones entrevistades manifesten en alguns moments haver-se sentit molt atabalades i inclús “embogides” per haver de viure aquestes situacions i destaquen la necessitat que s’entengui que “no s’inicia un procés per gust” (Judit). Tots aquests obstacles no són considerats per jutges i jutgesses, que no volen escoltar les històries d’aquestes dones però que en realitat són molt importants i és necessari que es tinguin en compte. Així relata una de les dones entrevistades el dia que va intentar explicar-li a la jutgessa els problemes que havia tingut:

“De repente me encuentro con que la jueza no me quiere dejar hablar... me cortaron, me censuraban en el día del juicio... yo estaba sola declarando en Barcelona, con mi abogado en el Vendrell... no tuve contacto con él ni antes ni

después del juicio... no sabía lo que pasaba... me conectaron a una cámara, me hacían las preguntas, me cortaban... si o no si o no... y mi abogado no me ayudó” (Frida).

4.2 Respostes adoptades per les dones davant dels obstacles trobats

Després d’haver analitzat en el primer apartat amb quines traves i *males praxis* s’han anat trobant les cinc dones entrevistades des del moment en què interposen una denúncia, en aquest segon apartat el que m’interessa és destacar quines respostes han donat, de quines formes han actuat, quines estratègies han adoptat davant aquests obstacles. Després d’haver analitzat les entrevistes he pogut observar que les respostes que donaven les dones es poden classificar en quatre grups: 1) posar queixes a institucions amb competències; 2) moure’s, informar-se, demanar assessorament i consell a diverses entitats i associacions; 3) buscar suport i ajuda de familiars i amistats; i 4) donar una resposta directa i activa.

4.2.1 Posar queixes a diverses institucions amb competències

Una de les primeres respostes que vaig poder detectar en els relats de les entrevistades quan explicaven les situacions en què s’havien trobat amb males pràctiques per part d’operadors jurídics, era la d’**acudir a institucions amb competències** per tal de presentar queixes i la seva disconformitat amb el tracte rebut. La majoria de les dones entrevistades van recórrer al Síndic de Greuges o al Col·legi d’Advocats per diverses raons, entre d’altres per presentar queixes per la passivitat i la mala gestió i actuació d’un servei públic o per la *mala praxis* per part de funcionaris/es dels jutjats. Ara bé, la valoració del servei d’aquestes institucions no és tampoc satisfactòria i això porta a una estimació bastant pessimista i desesperançada del procés en general:

“vaig fer una queixa al Col·legi d'Advocats d'això... però es treuen les puces de sobre... em van tractar molt malament al Col·legi d'Advocats... molt malament... perquè sembla que allò sigui un “endiosamiento” total... i bueno... o sigui hi ha tantes coses que s'han de canviar que... que jo no se si serà possible de canviar-ho... no sé si serà possible...” (Maria)

4.2.2 Moure's, informar-se, demanar assessorament i consell a diverses entitats i associacions

Una segona estratègia o acció que he vist per part de les cinc dones entrevistades és la de **moure's, informar-se i demanar assessorament i consell a diverses entitats, associacions i serveis públics.**

Davant la passivitat per part dels operadors jurídics, davant la disconformitat amb la resolució de la sentència o amb el tracte rebut per part de diversos serveis públics, les dones entrevistades han acudit i demanat consell a entitats i associacions especialitzades en violència masclista per tal d'informar-se, assessorar-se i tenir més recursos, eines i capacitat de resposta a l'hora de fer front als problemes amb els que es van trobant. Així manifesta una de les dones la seva necessitat de moure's i de trobar una solució a una situació que ella trobava totalment injusta:

“vaig anar a Ca la Dona, m'ho van mirar... jo em vaig moure molt... perquè necessitava lluitar... perquè era tan injust allò que necessitava fer algo... saps?” (Maria).

4.2.3 Buscar suport i ajuda de familiars i amistat

Buscar suport i ajuda de familiars i amistats, és una altra estratègia que he pogut descobrir al llarg de les entrevistes. En alguns casos, com ja s'ha destacat anteriorment en els obstacles amb l'entorn familiar/social, algunes de les dones no van rebre el suport que esperaven sobretot per part dels seus familiars i aquest és un aspecte amb el que es troben moltes dones que estan en situacions de violència en la parella.

Tot i això, també hi ha hagut casos en què davant la falta d'empatia i de voluntat d'ajudar per part d'institucions, les dones han trobat aquest suport i ajuda en els seus familiars i en l'entorn més pròxim a elles. Així relata una de les entrevistades com va buscar aquesta ajuda i suport quan un caporal de la Guàrdia Urbana es va negar a acompanyar-la a la casa de l'ex-marit per tal que ella pogués recollir les seves pertinences:

“clar jo sola no pensava anar... vaig anar amb la meva germana, amb la meva filla, amb una amiga, amb els meus nebots i amb els dos homes de la mudança [riu]” (Judit).

4.2.4 Donar una resposta directa i activa

A últim, una de les estratègies o respostes adoptades per les dones entrevistades que m'ha cridat més l'atenció és la que he anomenat **“donar una resposta directa i activa”**, és a dir, adoptar una actitud pro-activa.

Davant la *mala praxis* i el mal tracte per part d'operadors judicials i de la Guardia Urbana algunes de les dones entrevistades van decidir expressar directament el seu descontent amb el tracte rebut. De la següent forma explica una de les dones

entrevistades el dia que el seu ex-marit estava trencant l'ordre d'allunyament i la Guàrdia Urbana no estava actuant degudament:

“bueno no content amb venir a mirar, seu en una taula amb una gent que no coneixia [parla de l'ex-marit], que jo la coneixia, seu allà i tot el rato mirant-me... i jo clar allà asseguda... va venir la filla d'una de les amigues i em va dir vols que truqui a la guàrdia urbana? va anar a la guàrdia urbana i va dir mira aquest home té una ordre de 1000 metres, està assegut allà i a 5 metres d'ella...i la guàrdia urbana...l'ha insultat?...i diu no, però hi ha una ordre que no es pot acostar... no van sortir... i al final va poder més la ràbia que la por, em vaig aixecar els miro, hi havia 4 tios com torres allà mirant i els hi dic: que, no penseu fer res? i s'anaven mirant... vosaltres no mireu les notícies no? 5 dones mortes aquesta setmana... tinc un fill de puta que està a 5 metres de mi, assegut amb una gent que no coneix i l'ordre és de 1000, i les meves matemàtiques diuen que 5 metres és menys de 1000... i al final van enviar al tio més jove a sortir...”

(Judit).

Seguint en aquest línia, considero important en aquest apartat destacar el paper actiu que han adoptat aquestes dones i les ganes que tenen de seguir endavant i lluitar contra la violència masclista, tant la que han sofert en l'àmbit de la (ex) parella com la que han sofert per part del sistema.

Les paraules següents serveixen per il·lustrar la voluntat d'ajudar que declara una entrevistada, i que el mal tracte per part de les institucions no continuï:

“Jo ja vaig dir que si puc ajudar amb algo... jo... lo que m'ha passat a mi... lo que he viscut jo... no vull que ho visqui ningú més... mai més... si puc fer algo...”

a mi m'ho dius... dic, perquè joestic disposada al que sigui... perquè això no pot passar m'entens? això no ha de tornar a passar... si no es que les dones no s'atreviran a denunciar m'entens? Es que denúncies i que? et diuen que denunciïs i que? i llavors t'has d'enfrontar amb això? i després qui t'ajuda a superar això? perquè el maltractament sí que t'ajuden a superar-lo però això... com ho gestionas això?" (Maria).

També expressen en varies ocasions que no volen que cap dona més hagi de passar pel que han passat elles i es mostren amb moltes ganes de lluitar i de “posar el seu granet d’arena” per a que d’alguna forma es pugui fer justícia. Destaquen la necessitat d’ajudar-nos entre totes, evitar que segueixi existint impunitat en casos de violència masclista i donar alguna resposta a la violència institucional. Una de les dones entrevistades proposa una denúncia col·lectiva de totes les dones afectades per tal de fer visible aquest problema:

“creo que haría falta que nos unamos todas, que nos unamos y que presentemos quejas todas juntas porque el sistema es denunciabile” (Frida).

Tenint en compte l’exposat en aquest apartat, considero interessant parlar sobre un concepte que vaig descobrir fa poc llegint a Rubén Sánchez. El psicòleg i activista en el seu bloc “El dit a la nafra” ens explica que un dels sentiments i efectes psicològics més difícils de combatre en la recuperació i un autèntic obstacle per aconseguir que la dona reaccioni i trenqui amb el procés de violència és **la indefensió apresada**, que la defineix com “una seqüela que cal treballar intensament per eliminar-la, amb la qual s’ha configurat la creença <<no puc fer res per canviar la situació>>, <<no puc fer res per sortir-ne>>, <<no puc fer res, no tinc alternativa>>” (Sánchez, 2015). És important, doncs, destacar que aquestes actituds i accions de resposta directa i activa de les dones

quan s'han sentit maltractades per les institucions demostra que se'n pot sortir i superar l'espiral de la indefensió apresada i es pot passar d'aquesta condició d'ésser passiu a adquirir un paper actiu i resiliència.

4.3 Valoració i propostes de millora

Finalment en aquest darrer apartat presento la valoració de les cinc dones entrevistades sobre el seu procés i el sistema judicial en general, quins efectes ha tingut sobre elles tot el que suposa un procés judicial i què s'hauria de canviar.

Algunes de les dones entrevistades manifesten un total descontent amb els Jutjats de Violència i consideren que en part la seva mala experiència i valoració d'aquest jutjat especialitzat té a veure amb la inadequada actuació per part de la gent que hi treballa. Les dones manifesten que en aquests espais s'han trobat amb una mentalitat masculinista que les culpabilitza i les fa retrocedir, cosa que provoca que sentin el seu procés com “*una lucha a contracorriente*” (Violeta). Així valora una de les dones el tractament rebut en els jutjats:

“existeix aquest pensament de <<buena alguna cosa haurà fet aquesta dona en el fons>>... és com que sempre t'estan jutjant a tu... et tracten d'histèrica (...) pot més el seu pensament masculinista directament... i a més a més és aquest intent de fer-te quedar com una tonta... que tu ets una pobra dona desvalguda que no t'assabentes de res i que joestic segura que qualsevol persona que no tingui un mínim de coneixements se la mengen... i que la destrossen pel camí...” (Judith)

Davant aquesta falta d'empatia consideren necessari que es tingui en compte tot el procés pel que s'ha passat i la gran dificultat d'explicar i reviure situacions tan dures:

“No sé... jo crec que ella [referint-se a la jutgessa] ha d'entendre que jo estic passant per un moment difícil durant el judici... que estic recordant coses que em fan mal i que tinc dret a plorar... i que no m'ha d'aixecar la veu perquè ploro... això em va semblar... no sé... una mica inexplicable...jo considero que aquesta persona no estava preparada per jutjar un cas de violència de gènere...” (Maria).

Quant als canvis que s'haurien de dur a terme, distintes entrevistades destaquen la necessitat d'estar més i millor informades sobre com gestionar un procés judicial:

“necesitamos una información de como son las cosas realmente, de cómo podemos enfocar todo esto para hacer la denuncia si realmente queremos denunciar... estar informadas i saber ante que nos vamos a encontrar... información pero una información no una poca información... al igual que nos dan una ayuda psicológica de unos meses para coger fuerzas y tirar para adelante... con lo judicial lo mismo porque yo no he ido als mossos ni a la guardia urbana pero otras mujeres me han contado que se encuentran igual que yo me he encontrado... desamparada...” (Violeta)

Com a propostes de millora respecte al personal que les ha atès durant el seu procés es planteja que *“els professionals que hi treballen han de tenir una certa formació i una certa sensibilitat”* (Maria) i fins i tot s'indica que les persones que les han atès en les associacions especialitzades en violència masclista són les que haurien d'estar treballant en els serveis públics:

“las personas que trabajan en estas asociaciones son las que deberían de llevar los servicios sociales públicos... son las que deberían manejar y estar en las entidades públicas, yo firmaría para que hubiesen votaciones y que las personas

que realmente han ayudado que suban a cargo, a estos cargos públicos, y que bajaran las personas que han cometido injusticias, y que se hagan públicos sus nombres y que se hagan responsables” (Frida).

5. Conclusions

Després d'haver analitzat cinc estudis de casos sobre la vivència i experiència de dones supervivents de la violència masclista un cop decideixen interposar la denúncia, es poden extreure les conclusions que s'exposen tot seguit.

Un dels primers aspectes que cal ressaltar és que on més clarament es poden detectar situacions de violència institucional en el relat de les dones entrevistades és en els jutjats, exercida per diversos tipus d'operadors jurídics. Mentre que la vivència en el moment d'anar a denunciar als mossos és molt ben valorada per part de les entrevistades, totes elles destaquen els jutjats com l'espai on han sigut més maltractades i on s'han trobat amb més obstacles i traves que els han dificultat seguir endavant amb el procés.

Tots els operadors jurídics, en tant que persones inserides en la societat, no estan al marge de l'imaginari col·lectiu. Això, que a nivell individual ja es greu perquè suposa una perpetuació de rols i estereotips sexistes, a nivell d'institució ho és encara més perquè les actituds i decisions que prenen aquests professionals determina i influeix en la vida de terceres persones. Davant aquest problema les entrevistades destaquen la necessitat d'una major empatia per part d'aquests i aquestes professionals, que es posin més a la pell d'elles i que estiguin més formats i sensibilitzats per tractar aquests casos i la complexitat de la violència que s'ha viscut i patit. Així doncs, en primer lloc, es pot concloure que és imprescindible formar i sensibilitzar a tot aquell personal que tingui un contacte directe i que hagi de tractar situacions de violència masclista per tal de començar a desmantellar tots els mites, prejudicis i estereotips que envolten la violència vers les dones. Tenir un bon coneixement sobre què és la violència contra les dones en l'àmbit de les relacions sexo-afectives pot evitar tota una sèrie de conductes que acaben

perjudicant les dones, pot ajudar a dissoldre aquests mites que porten a tenir una percepció errònia, parcial o distorsionada sobre què és la violència contra les dones i pot evitar causar-lis més patiment al marge del fet d'haver d'interposar una denúncia contra la seva parella o ex parella i de passar per un judici, que és ja de per sí un procés prou dolorós i traumàtic.

Un altre aspecte que les cinc dones entrevistades remarquen en les seves entrevistes és el sentiment, una vegada inicien el procés judicial, de ser tractades permanentment com les “dolentes” i les “mentideres” tant per part d'institucions judicials com per part de serveis públics i l'entorn més pròxim. El patriarcat ha jutjat des de sempre les dones com a mares, com a fresques, bruixes, dolentes, manipuladores, histèriques i mentideres, aquests mecanismes de control i supervisió s'activen automàticament en els serveis públics, equips professionals i en les institucions en general. Cal assenyalar que les actuals condicions de precarietat i explotació laborals potencien el *burn-out* i els prejudicis dins la *praxis* professional es multipliquen, això, juntament amb l'absència d'una metodologia amb perspectiva de gènere en aquests espais suposa seguir legitimant el sistema patriarcal i, per tant, seguir revictimitzant i culpabilitzant a les dones quan fan us d'aquests serveis i institucions. Novament és important reiterar la necessitat d'activar la responsabilitat i l'ètica professional per tal de no seguir reproduint totes aquestes creences i prejudicis que el patriarcat ens ha incrustat de manera tan ferma.

Aquest tractament sexista i masclista acaba portant a la culpabilització i responsabilització de les dones de la violència viscuda, acaba en la revictimització. Però aquest fet s'ha de mirar més enllà de l'àmbit jurídic, no es dóna només en un Jutjat sinó que és una idea que està fortament arrelada a l'imaginari col·lectiu de la nostra societat.

Les dones que han patit o pateixen violència masclista acaben sentit-se les culpables de la violència que exerceixen contra elles, i com no hauria de ser així quan les campanyes per la prevenció d'agressions van dirigides a nosaltres? Se'ns diu que no hem de fer per ser agredides o violades enlloc d'ensenyar als homes que no violin, maltractin i assassinin. Les campanyes adreçades a les dones en què es posa l'èmfasi en que denunciïn suposa responsabilitzar-les implícitament de la seva situació ja que acaba posant el focus en el que elles haurien de fer. Aquests missatges que rebem totes en el nostre dia a dia no fan més que victimitzar-nos i responsabilitzar-nos de la violència que exerceixen contra nosaltres i això alhora provoca que ens acabem sentint culpables i responsables quan algú ens fa mal.

En la mateixa línia, com també s'ha pogut observar en l'anàlisi dels resultats, aquestes dones supervivents també es troben obstacles en l'entorn familiar i social. Tenint en compte aquest fet, la formació i sensibilització no es pot quedar només en les institucions i serveis públics, és necessari que es comenci a conscienciar de manera activa a tota la població. S'ha de sensibilitzar i comprometre a la ciutadania, cal promoure una empatia radical per tal de donar una resposta clara de rebuig a la violència masclista i d'una vegada per totes aconseguir que aquest tipus de violència deixi d'estar contemplat com un assumpte privat.

A tot això se suma la dificultat de compaginar un procés judicial amb la vida quotidiana, amb el dia a dia de les dones. Com ja es plantejava en el marc teòric, encara avui dia les estructures de l'Estat s'organitzen sota una lògica androcèntrica i patriarcal. Així doncs, també el sistema judicial actua sota una lògica masculina que enalteix els valors de l'home adult, blanc, occidental, heterosexual, sa i de nivell socioeconòmic elevat. Aquesta lògica no té en compte les necessitats i preocupacions específiques de

les dones i les obliga a moure's en un sistema totalment deshumanitzat. El fet que aquestes dones es trobin amb la incompatibilitat de gestionar un procés judicial amb el treball productiu i reproductiu fa que ho visquin com un procés incapaç de resoldre les seves necessitats reals que van més enllà de si la sentència acabi sent condemnatòria o no.

Davant aquests obstacles, les dones han actuat de diverses formes per tal de fer-hi front. La principal actuació ha estat buscar ajuda d'associacions i entitats especialitzades i formades en la matèria que han pogut assessorar-les i recolzar-les. S'han mogut, s'han informat i han buscat altres vies i recursos quan s'han trobat desemparades per les institucions judicials i serveis públics. Totes valoren de forma molt positiva l'atenció per part d'aquestes associacions, sobretot l'ajuda psicològica i l'assessorament jurídic, que en la majoria d'ocasions són els dos recursos que més necessiten.

Ara bé, m'agradaria sobretot destacar l'actitud pro-activa que he pogut detectar en les accions de les dones entrevistades. Com es plantejava en l'apartat de l'anàlisi empírica, en situacions en les que hi ha hagut violència masclista en la parella, existeix una condició d'ésser passiu que és inculcada amb les tècniques de manipulació afectiva i violència psicològica per part de l'agressor de forma continuada en el temps i deixa a la dona en un estat d'indefensió total i de capacitat de resposta nul·la. D'una banda, és encoratjador observar com aquestes dones han sortit d'aquesta condició d'ésser passiu; potser el fet d'haver donat el valent pas de denunciar i de plantar cara a l'agressor ha comportat que després s'hagin vist amb més forces per plantar cara al sistema. D'altra banda, i per tot això, considero que l'existència d'aquestes actituds és molt positiva perquè és un símptoma de que hi ha passes reals en el camí de l'empoderament de la dona i que és possible sortir de la situació de dona "submisa" i "passiva" a la qual és

relegada dins de la relació sexo-afectiva i dins de les institucions, i amb la qual també són vistes per part de l'imaginari col·lectiu.

Finalment, en el marc de la violència institucional una de les coses que més destaquen les entrevistades, com ja s'ha esmentat, és el maltractament rebut per persones concretes. En aquest punt considero que cal fer èmfasi en que malgrat que sempre hi pugui haver persones amb actituds més agressives carregades de prejudicis i estereotips, el veritable problema és que l'organització del sistema judicial reproduïx les males pràctiques com una qüestió institucionalitzada que dóna molt poc marge d'actuació. Així doncs, és necessari construir un sistema judicial que s'ajusti a la realitat d'aquestes dones, que es preocupi per la restauració i reparació del dany causat, un sistema judicial que no sigui l'expressió indulgent del patriarcat més violent, un sistema judicial que posi per davant la dignitat, la integritat i els drets de les persones, un sistema judicial que, en definitiva, no ens maltracti i deixi de generar dolor.

Mentrestant, però, no podem oblidar que la lluita social és la principal eina de transformació i ruptura, no podem confiar només en la via jurídica i en el treball institucional. Com s'ha pogut observar en l'anàlisi de les entrevistes, totes les dones d'alguna manera o altra manifesten la seva voluntat d'ajudar per a que altres dones no hagin de passar pel que han hagut de passar elles; manifesten la necessitat de donar a conèixer les seves històries per tal que aquestes no es repeteixin. Així doncs, per lluitar frontalment contra les violències masclistes que patim les dones dia rere dia pel fet de ser dones és molt important la solidaritat entre nosaltres, el construir-nos i cuidar-nos unes a les altres. A partir del suport mutu, creant llaços i teixint aliances, es pot crear un espai de confiança, lliure de violència, on existeixi una responsabilitat col·lectiva en la cura de totes nosaltres. També és necessària la sororitat com a fórmula per sortir de

situacions de violència masclista, entesa com a eina essencial per eradicar les violències i opressions que patim les dones, per empoderar-nos tant individual com col·lectivament, que fomenti la unió en la diversitat de totes les dones i que lluiti contra qualsevol tipus de discriminació.

M'agradaria, doncs, acabar aquest treball ressaltant la valentia d'aquestes dones que han aconseguit sortir de la dura i complexa situació de violència en una relació íntima i que s'han enfrontat a un sistema que ha seguit reproduint la violència masclista contra elles. Són dones valentes i lluitadores, són dones supervivents de les formes més agressives i explícites de dominació i control del sistema patriarcal, són dones que han plantat cara al patriarcat.

6. Bibliografía

Amnistía Internacional (2008). *Obstinada Realidad, derechos pendientes*. Informe 2008. Madrid.

Badia, Joana (2013). “Les nits i els carrers també són nostres. Anàlisi de la seguretat ciutadana amb perspectiva de gènere”. Treball de Fi de Màster. *Màster Oficial en Criminologia i Sociologia Jurídico-penal Universitat de Barcelona 2011 – 2013*.

Bertomeu, Angustias (2011). “Violencia institucional en clave de género” [article en línia] *E-mujeres*, pp. 1-27.

Bodelón, Encarna (ed.) (2012). *Violencia de género y las respuestas de los sistemas penales*. Buenos Aires: Editores Didot.

Bodelón, Encarna (2013). “La denuncia i el silenci: dues estratègies de les dones per lluitar contra les violències masclistes”. *Apunts de Seguretat núm. 12 - Violència masclista i domèstica: polítiques i actuacions*. Generalitat de Catalunya. Departament d’Interior.

Bodelón, Encarna (2014). “Violencia institucional y violencia de género”. *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, vol. 48, pp. 131-155.

Butler, Judith (2007). *El género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, S A.

Cala, María Jesús i García, María (2014). “Las experiencias de mujeres que sufren violencia en la pareja y su tránsito por el sistema judicial: ¿qué esperan y qué encuentran?”. *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, vol. 48, pp. 81-105.

Calvo, Manuel (2009). “Análisis socio-jurídico de la Ley Orgánica de medidas de protección integral contra la violencia de género”. TRABAJO 17-U. Huelva 2006.

Colanzi, Irma (2015). “(Per)versiones del patriarcado: mujeres y violencia institucional”. *Derecho y Ciencias Sociales*. nº 12 (Violencias). pp 8-32. Instituto de Cultura Jurídica y Maestría en Sociología Jurídica.

Creazzo, Giuditta i Palidda, Rita (2012). “Cuando una mujer denuncia: las respuestas del sistema penal a las violencias machista contra las mujeres en las relaciones de intimidad” a Bodelón, Encarna (ed.) (2012). *Violencia de género y las respuestas de los sistemas penales*. Buenos Aires: Editores Didot.

Cubells, Jenny; Calsamiglia, Andrea i Albertín, Pilar (2010). “El ejercicio profesional en el abordaje de la violencia de género en el ámbito jurídico-penal: un análisis psicosocial”. *Anales de psicología*, vol. 26, nº 1 (enero), pp. 369-377.

Facio, Alda i Fries, Lorena (1999). “Feminismo, Género y Patriarcado”. A La Morada, Corporación de Desarrollo de la Mujer. *Género y Derecho*. Santiago de Chile.

Facio, Alda i Jiménez, Rodrigo (2007). “La igualdad de género en la modernización de la Administración de Justicia”. Banco Interamericano de Desarrollo. Departamento de Desarrollo Sostenible. Unidad para la Igualdad de Género en el Desarrollo. Washington, D.C.

Generalitat de Catalunya (2010). “Enquesta de violència masclista a Catalunya”.

Haraway, Donna (1988). “Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective”. *Feminist Studies*, vol. 14, nº. 3, pp. 575-599.

Heim, Daniela (2014). “Acceso a la justicia y violencia de género”. *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, vol. 48, pp. 107-129.

Ibáñez Díez, Paula (2015). “La declaración de la perjudicada en los procedimientos de Violencia de Género: una aproximación crítica desde el ejercicio de la abogacía”. *Journal of Feminist, Gender and Women Studies 1*, pp. 63-71.

Larrauri, Elena (2003). “¿Por qué retiran las mujeres maltratadas las denuncias?”. *Revista de derecho penal y criminología*, 2ª Época, n.º 12, pp. 271-307.

Maqueda, María Luisa (2006). “La violencia de género. Entre el concepto jurídico y la realidad social”. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, pp. 1-13.

Morillas, Lorenzo (2002). “Valoración de la violencia de género desde la perspectiva del derecho penal”. *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, pp. 1-18.

Muñiz, Manuel (2010). “Estudios de caso en la investigación cualitativa”. Facultad de Psicología, División de Estudios de Posgrado Universidad Autónoma de Nuevo León.

Naciones Unidas (1993). Declaración sobre la eliminación de la violencia contra la mujer. Resolución de la Asamblea General 48/104 del 20 de diciembre de 1993.

Osorio, Paulina; Torrejon, Maria Jose; Meersohn, Cynthia; Anisgtein, Maria Sol. (2011). “Comprensión de la calidad de vida en personas mayores semivalentes en Chile”. *Salud & Sociedad*, vol. 2, n° 2, pp. 203-217.

Plaza, Marta (2007). “Sobre el concepto de “violencia de género”. Violencia simbólica, lenguaje, representación” [article en línea] *Extravío. Revista electrónica de literatura comparada*, núm. 2. Universitat de València.

Roca, Neus et al. (2013). *Recuperació de les dones en situació de violència masclista de parella*. Ajuntament de Barcelona.

Rodó, Maria (2013). “Metodologías feministas visuales para el análisis de la experiencia del espacio desde una perspectiva interseccional”. Universitat Autònoma de Barcelona.

Rodrigues, Roberta de Alencar i Cantera, Leonor (2013). “Intervención en violencia de género en la pareja: el papel de los recursos institucionales”. *Athenea Digital - 13(3)*, pp. 75-100.

Rodríguez, Gabriela i Cruz, Carla Patricia (2014). “Percepción del clima emocional, problemas sociales y confianza institucional en tiempos de violencia”. *Avances en Psicología Latinoamericana/Bogotá (Colombia), vol. 32(1)*, pp. 159-166.

Rodríguez, Ricardo i Bodelón, Encarna (2015). “Mujeres maltratadas en los juzgados: la etnografía como método para entender el derecho ‘en acción’ ”. *Revista de Antropología Social, 24*, pp. 105-126.

Rubio, Ana (2007). “La capacidad transformadora del derecho en la violencia de género”. *Circunstancia: revista de ciencias sociales del Instituto Universitario de Investigación Ortega y Gasset*, pp. 1-11.

Unitat de Suport a l'Atenció de Víctimes (2014.) “Dades sobre violència masclista – 2014”. Generalitat de Catalunya, Departament d'Interior.

Vargas Jiménez, Ileana. (2012). “La entrevista en la investigación cualitativa: nuevas tendencias y retos”. *Calidad en la Educación Superior, vol. 3*, pp. 119-139.

Vezzetti, Marina (2010). “Género y violencia: la intervención institucional en su laberinto”. *Margen 57*, Edición nº 57, pp. 1-8.

Lleis:

Llei Orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.

Llei Orgànica 3/2007, del 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.

Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Webgrafia:

Sánchez, Rubén (2015-2016). “El dit a la nafra” [disponible en línia a <http://elditalanafra.blogspot.com.es>. Consulta: 17-07-2016].

7. Annex

---

1. Consentiment informat

CONSENTIMENT INFORMAT

Jo (nom complet) _____

Estic d'acord en participar en l'estudi titulat "*Doble violència, doble victimització: Vivència i respostes de resistència de dones supervivents de la violència masclista en l'àmbit d'una relació sexo-afectiva en el seu pas pel sistema judicial*" i dono consentiment per ser gravada. El propòsit i naturalesa de l'estudi m'ha sigut descrit per la investigadora Maria Ginard Rodríguez. Comprenc el que se m'ha sol·licita i també sé que puc fer les consultes que estimi pertinents. Sé que puc contactar amb la investigadora principal en qualsevol moment i també comprenc que puc suspendre la meva participació en qualsevol moment.

Nom de la participant: _____

Firma de la participant: _____

Data: ___ / ___ / ___

2. Plantilla de l'entrevista personal no estructurada

Introducció Entrevista

Primer de tot volia agrair-te enormement que estiguis avui aquí i que hagi decidit dedicar-me una mica del teu temps. Per mi és molt important i de gran valor el que avui estiguis aquí explicant-me la teva història.

Com ja et vaig explicar una mica, estic realitzant un treball sobre els obstacles amb els que us trobeu quan feu el difícil pas d'anar a denunciar la violència que heu patit per part de les vostres (ex)parelles. Així doncs, m'agradaria saber la teva història, amb quins problemes et vas trobar una vegada vas decidir anar a denunciar, que van suposar per a tu i saber també com vas reaccionar davant aquests obstacles.

Tinc una sèrie de preguntes per guiar l'entrevista però són molt obertes, explica'm el que tinguis ganes i amb el que et sentis amb confiança de contar-me.

Preguntes a mode de guia

- Li plantejo la possibilitat de que m'expliqui el seu cas de violència amb la seva (ex) parella, però li faig saber que no és necessari si no li ve de gust (aquesta informació ja està recollida a les fitxes de l'associació Hèlia Dones i no és necessari, si la dona no vol, obligar-la a explicar-ho tot de nou i així evitar també la revictimització).
- En quin moment decideixes denunciar? Quin va ser el desencadenant?
- Explica'm una mica com va ser aquest **procés de denuncia**...

1. Contacte amb la policia

[Preguntes per guiar]

- Vas demanar ajuda a algun servei social abans d'anar a denunciar?
- Vas tenir algun tipus d'assessorament jurídic previ i/o ajuda psicològica abans d'anar a denunciar?
- On vas anar a denunciar?
- En quin moment del dia era? (mati, tarda, nit...)
- Vas anar acompanyada d'algú?
- Com estaves tu emocionalment? Com et senties?
- Quant de temps vas estar esperant?
- Qui et va atendre? Com va ser el tracte que vas rebre?
- Et van informar de quins eren els teus drets? Et van informar de que tenies dret a un advocat o advocada d'ofici?
- Et van informar de que era en aquell moment que havies de demanar l'ordre de protecció?
- Et van informar del procediment o del que succeiria després d'interposar la denúncia?
- Què vas denunciar aquell dia? (violència física, psicològica, ambiental...?)
- Et vas sentir escoltada? Vas sentir en algun moment que no es creien el que estaves dient? Hi va haver algun comentari que tu creguis que intentava minimitzar el que estaves explicant?

2. Primera compareixença : Segons el protocol, un cop es denúncia t'han de trucar en un termini de 48 hores per ser citada a una primera compareixença (que no és el judici)

on tu has de declarar, la persona denunciada (la teva (ex)parella) és interrogat i es decideix si es dona l'ordre de protecció o no.

[Preguntes per guiar]

- Tu vas ser informada de tot això?
- Sabies per a què era aquesta citació?
- On va ser aquesta compareixença?
- Vas tenir algun tipus d'assessorament jurídic previ?
- Anaves acompanyada d'algú? (familiars, amics, algú d'alguna associació...)
- Anaves acompanyada d'algun advocat o advocada? En quin moment el o la vas conèixer? Com va ser la seva actitud?
- Els i les funcionaris/es dels jutjats com et van tractar? Van utilitzar un llenguatge comprensible?
- Quant de temps vas estar esperant fins entrar a declarar?
- On vas estar esperant? A alguna sala o al passadís? Et vas creuar amb ell (la teva (ex)parella) en algun moment?
- En el moment de declarar (si ho vas fer)... com va anar?
  - Es van presentar (dir el seu nom i quin càrrec eren) les persones que hi havia a la sala?
  - Hi havia fiscal?
  - Com et estaves en aquell moment?
  - Com vas sentir que et parlava i tractava el jutge o la jutgessa?
  - Com et senties quan vas sortir de declarar?
  - Quines proves vas aportar? (Només el teu testimoni, altres testimonis, parts mèdics, captures de mòbil...?)
  - Al final del dia et diuen si et donen l'ordre de protecció o no... te la van donar?

3. Un cop es facilita o no l'ordre de protecció el jutge o jutgessa decideix quin procediment judicial es durà a terme: el **judici ràpid** (es convoca en 8-9 mesos i és quan es declara que ja no hi ha mes proves de les que ja s'han donat) o el de **diligències prèvies** (aquest procés judicial és millor; es demostra que es poden presentar més

proves i per tant s'inicia una fase en la que s'han de sol·licitar i recollir proves per presentar-les al jutjat penal; aquest procés és més o menys d'1 any i mig).

- Quin tipus de judici vas tenir tu?
- Et van informar què significava anar a un o a l'altre?

4. Durant la **preparació del judici**...

- Com vas viure tot aquest procés?
- Vas rebre ajuda d'algú durant aquest procés? (tant per part d'amics, família, etc com per part d'associacions, serveis públics, assessorament jurídic, ajuda psicològica...)
- Què diries que et va ajudar més en el procés en general?

5. **Moment del judici**: explica'm com va anar...

[Preguntes per guiar]

- T'ho havies estat preparant amb temps?
- Com et vas sentir durant el judici?
- Quina era l'actitud dels qui hi havia a la sala? (de la jutgessa o jutge, dels advocats/des, de l'agressor....)

PREGUNTES FINALS

1. Quina valoració en fas, del teu pas pel procés penal? I en general del sistema judicial?
2. Després d'haver viscut l'experiència de passar per un procés judicial, què és el que has trobat a faltar? Què és el que haguessis necessitat?
3. T'ha afectat d'alguna manera passar per tot aquest procés penal? Ha suposat un obstacle en el teu procés de recuperació?
4. Quins factors/persones creus que han sigut d'ajut per tu i quins creus que han suposat un obstacle en tot aquest procés?
5. Si t'has trobat amb algun obstacle durant el procés penal... cómo has actuat? Què creus que t'ha ajudat més a fer front a aquest obstacle?
6. Quins canvis creus que són necessaris en les campanyes dirigides a dones que han patit o pateixen violència masclista?
7. Quines recomanacions faries tu a una dona que està passant per una situació de violència? (que no ha denunciat o que està en procés de denuncia)

8. De quina manera creus que s'hauria d'informar des dels serveis públics sobre els avantatges i els inconvenients de denunciar? És a dir, quina creus que seria la forma més adient de fer arribar la informació i les recomanacions abans d'iniciar un procés de denúncia?